
Nederlandse Taalunie Voorzetten 4

J. de Rooij

Spelling

Inhoudelijke aspecten

Wolters-Noordhoff Groningen

Wolters Leuven

J. DE ROOIJ

Spelling en spellingregeling

Inhoudelijke aspecten

NEDERLANDSE TAALUNIE VOORZETTEN 4

Wolters-Noordhoff Groningen Wolters Leuven

0 1 2 3 4 5 89 88 87 86 85

Copyright © 1985 Wolters-Noordhoff bv Groningen, The Netherlands

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN 90 01 76311 1

VOORZETTEN NEDERLANDSE TAALUNIE

- 1 W. Haeseryn & J. de Rooij *Grammatica*
- 2 W. Haeseryn *Terminologie*
- 3 J. de Rooij en W. Haeseryn *Spelling en spellingregeling – wettelijke en bestuurlijke aspecten*
- 4 J. de Rooij *Spelling en spellingregeling – inhoudelijke aspecten*
- 5 F. Montens & A. G. Sciarone *Nederlands bij buitenlanders*

Inhoud

- 1 Inleiding – 5
- 2 Gedane voorstellen tot spellingwijziging – 7
- 3 Het spellingvraagstuk in de wetenschappelijke literatuur – 11
 - 3.1 Geerts e.a. – 12
 - 3.1.1 *Inleiding* – 12
 - 3.1.2 *Argumenten* – 12
 - 3.1.3 *Reacties van de maatschappij* – 16
 - 3.1.3.1 *De Woordenlijst en wat daaraan voorafging* – 17
 - I OVERHEID – 17
 - II ONDERWIJS – 17
 - III SCHRIJVERS/JOURNALISTEN – 17
 - VI ACADEMIES – 17
 - V MASSAMEDIA – 17
 - VI ANDERE GROEPEN – 18
 - 3.1.3.2 *De voorstellen van de Commissie-Pée/Wesselings* – 18
 - I OVERHEID – 19
 - II ONDERWIJS – 19
 - III SCHRIJVERS/JOURNALISTEN – 20
 - IV ACADEMIES – 21
 - V MASSAMEDIA – 21
 - VI ANDERE GROEPEN – 21
 - VII PUBLIEKE OPINIE – 22
 - 3.1.3.3 *Samenvatting* – 23
 - 3.2 Booij e.a. – 23
 - 3.3 Assink/Verhoeven – 25
 - 4 Mogelijke initiatieven tot spellingwijziging – 27
 - 4.1 Opheffing van het verschil *ei/ij* en *au/ou* – 29
 - 4.2 Opheffing van de regel der gelijkvormigheid – 30
 - 4.3 Werkwoordsvormen – 30
 - 4.3.1 *Opheffing van de regel der analogie in werkwoordsvormen* – 31
 - 4.3.2 *Andere interpretatie van de regel der gelijkvormigheid in werkwoordsvormen* – 32
 - 4.4 Opheffing van de regel der analogie in samenstellingen met een tussenklank – 34
 - 4.5 Regeling van de spelling der bastaardwoorden – 36

Bijlage I – 43

Bijlage II – 55

I Inleiding

5

Spellingregeling door de overheid heeft een traditie van bijna twee eeuwen. De eerste officiële spelling, tot stand gekomen op initiatief van de regering van de Bataafse Republiek, was die van Siegenbeek (1804-1805). In de negentiende eeuw werd deze spelling gevolgd door die van De Vries en Te Winkel (1865), in de twintigste eeuw door die waaraan de naam van minister Marchant is verbonden; als het sluitstuk daarvan is de in 1954 verschenen *Woordenlijst van de Nederlandse taal* te beschouwen.

Voor alle drie deze spellingregelingen geldt, dat ze niet in hun geheel van de ene dag op de andere in beide delen van het Nederlandse taalgebied en in alle sectoren van het openbare leven werden ingevoerd. Zo heeft bijv. schrijver dezes op de lagere school (al) *Nederlands* leren schrijven, terwijl de overheidsinstellingen, bedrijven, kranten, enz. (nog) *Nederlandsch* spelden. In de notitie *Spelling en spellingregeling. Wettelijke en bestuurlijke aspecten* (J. de Rooij en W. Haeseryn), wordt op de wijze van invoering van de spellingregelingen nader ingegaan.

Hier is het vooral van belang een ogenblik stil te staan bij de vraag wat het invoeren van een bepaalde spelling (wijziging) eigenlijk in de praktijk betekent. Het is duidelijk dat het voorschrift 'we schrijven voortaan niet *zoo* maar *zo*' totaal andere implicaties heeft dan 'we rijden voortaan niet links maar rechts van de weg'. Wanneer er een nieuwe spellingregeling van kracht wordt, wordt die voorgeschreven voor twee belangrijke sectoren van de maatschappij, die we kunnen samenvatten onder de noemers 'onderwijs' en 'overheid'. Nog afgezien van de vraag wat precies de sancties zijn voor degenen die zich niet aan de spellingvoorschriften houden, kunnen we dus stellen, dat wie niet (meer) aan enige vorm van onderwijs deelneemt en wie niet in overheidsdienst is (en als zodanig min of meer geregeld schriftelijke taaluitingen produceert), zich alleen maar iets aan een nieuwe spelling gelegen zal laten liggen voorzover hij of zij daartoe zelf gemotiveerd en/of in staat is. In de praktijk zal dit laatste natuurlijk wel voor vrij grote groepen in de samenleving buiten de twee genoemde sectoren het geval zijn, maar zeker niet voor iedere particulier in zijn persoonlijk spelgedrag.

Anno 1984 betekent dit dat er ongetwijfeld nog een zij het beperkt aantal mensen van de oudste generatie is die *Nederlandsch* en *zoo* spellen (in de spelling van vóór 'Marchant'), een veel groter aantal personen van veertig jaar en ouder die *Octo-*

ber en *vacantie* schrijven (in de spelling van vóór de Woordenlijst) en een niet onaanzienlijk aantal waarschijnlijk meest (maar niet alleen) jongeren die de bescheiden aanzet tot verandering van de bastaardwoorden uit de Woordenlijst verder hebben doorgetrokken. Bij deze laatste categorie moeten we niet alleen denken aan 'contesterende' spellingen als *kommunikaatsie* en *sosjale joenit*, die buiten de kring van de aanhangers van de 'Spelling-85' weinig voorkomen, maar ook aan het in handel en bedrijf frequent gebruikte *buro*, *kado* en *nivo*, en niet te vergeten de vele woorden met een *k*, in strijd met de (voorkeur)spelling van de Woordenlijst, die veel Vlamingen zijn blijven en niet weinig Nederlanders zijn gaan gebruiken (bijv. *kataloog*, *kritikus*, *struktuur*).

Wat voor onze tijd geldt, was in het verleden niet anders. Bilderdijk weigerde de spelling-Siegenbeek te gebruiken, Busken Huet en Multatuli volgden De Vries en Te Winkel niet, en anderzijds schreven veel intellectuelen lang vóór 'Marchant' volgens de nooit ingevoerde 'spelling-Kollewijn'.

Hoe verschillend taal en spelling op zichzelf genomen ook mogen zijn – wat in het spellingdebat steeds weer naar voren gebracht wordt –, ze komen blijkbaar in elk geval hierin overeen, dat ze zich als een natuurlijk organisme ontwikkelen en dat er dus op een bepaald moment oude en nieuwe vormen naast elkaar bestaan (die door de contemporaine sprekers en schrijvers verschillend gewaardeerd worden) – en dat dit alles met of zonder 'ingrepen van buiten' gebeurt. Wat de spelling betreft: deze heeft vanaf de Middeleeuwen tot het begin van de 19e eeuw de nodige veranderingen ondergaan zonder dat de overheid regelend optrad, daarna zijn er veranderingen opgetreden door én ondanks de officiële regelingen. Dit laatste zal duidelijk zijn: zoals voor de hele wetgeving geldt ook voor die van de spelling dat de wet eerder de maatschappelijke ontwikkelingen volgt dan omgekeerd.

Als de zaken er zo voorstaan, kan men zich afvragen of het zinvol is dat de Taalunie initiatieven gaat nemen op het gebied van spellingregeling. De spelling zal zich toch wel verder ontwikkelen, ook zonder overheidsbemoeiing. De Taalunie zou kunnen volstaan met te bepalen dat de Woordenlijst van 1954 beschouwd moet worden als het einde van het in 1804 begonnen proces: van overheidswege regulerend ingrijpen in de Nederlandse spelling. Het 'gemeenschappelijk bepalen van de officiële spelling', wat het Taalunieverdrag voorschrijft (artikel 4, punt b), zou dan op dezelfde manier geïnterpreteerd moeten worden als het 'bepalen van de spraakkunst'. Hoe de Nederlandse spelling evolueert, zou dan in de toekomst niet meer in

een officiële woordenlijst vastgelegd worden, maar alleen in woordenboeken – zoals de ontwikkeling van de Nederlandse grammatica bijv. in de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS) zal moeten worden beschreven.

7

Het spreekt vanzelf dat het aanbeveling verdient een stap als hier geformuleerd niet te nemen zonder voorafgaand onderzoek van de op dit gebied bestaande meningen en behoeften in de samenleving. In het vervolg van deze notitie zal ervan worden uitgegaan dat niet voor deze optie wordt gekozen, maar dat de overheid haar sinds lang als traditioneel geldende regulerende taak op spellinggebied wil handhaven en dat het op de weg van de Taalunie ligt deze taak op zich te nemen. In paragraaf 2 zullen daarom de belangrijkste voorstellen tot wijziging van de geldende spelling (die van de Woordenlijst-1954), al dan niet door een officiële commissie gedaan, in het kort geïnventariseerd worden; in paragraaf 3 wordt nagegaan wat er in de recente (wetenschappelijke) literatuur over het spellingvraagstuk te vinden is; in paragraaf 4 worden, in aansluiting bij de twee voorgaande paragrafen, enkele initiatieven aangegeven die de Taalunie op het gebied van de spelling zou kunnen nemen.

2

Gedane voorstellen tot spellingwijziging

De in 1954 verschenen *Woordenlijst van de Nederlandse taal* (hierna: Wdl.) bracht op het gebied van de spelling vooral iets nieuws met betrekking tot de bastaardwoorden en in mindere mate de tussenklanken in samenstellingen en het gebruik van hoofdletters. (Op de grammaticale elementen in de Wdl., bijv. het zeer belangrijke probleem van de voornaamwoordelijke aanduiding, wordt hier niet ingegaan; dit wordt behandeld in de notities *Spelling en spellingregeling. Wettelijke en bestuurlijke aspecten*, (J. de Rooij en W. Haeseryn) en *Grammatica*, (W. Haeseryn en J. de Rooij.)) Wat de bastaardwoorden betreft, werd voor een aantal categorieën van woorden de mogelijkheid geopend de traditionele spelling van De Vries en Te Winkel te vervangen door een vernederlandste schrijfwijze (bijv. met *f* i.p.v. *ph*, *k* i.p.v. *c*, *ks* i.p.v. *x*, *r* i.p.v. *rh*, *t* i.p.v. *th*). Alleen in het geval van de *ph* en de *rh* is de vernederlandste spelling voor de hele categorie voorgeschreven: *philosophie* werd *filosofie*, *rheuma* werd *reuma*, enz. Voor het overige bestaan er vier mogelijkheden: de traditionele vorm is de enig toegelaten spelling (bijv. *cachot*), alleen de vernederlandste vorm wordt erkend (bijv. *komplot*), of er bestaat een keuzemogelijkheid met voorkeur

voor de traditionele vorm (bijv. *cabaret*) dan wel met voorkeur voor de vernederlandste spelling (bijv. *kandidaat*). Van deze vier komt de keuzemogelijkheid met voorkeur voor de traditionele spelling het meest voor.

Omdat deze regeling van de bastaardwoorden in de praktijk niet bleek te voldoen, werd in 1963 een commissie ingesteld, die naar haar resp. Belgische en Nederlandse voorzitter de 'Commissie-De Vos/Wesselings' genoemd werd. Na het overlijden van De Vos werd prof. Willem Pée de Belgische voorzitter en werd de commissie derhalve als de 'Commissie-Pée/Wesselings' aangeduid. Haar opdracht luidde te 'adviseren, op welke wijze, in afwijking van de woordenlijst, een spelling van bastaardwoorden zonder keuzemogelijkheid kan worden bereikt, waarbij een zo consequent mogelijke opzet in fonologische zin en een zo ver mogelijk gaande vernederlandsing wordt nagestreefd'.

In 1967 publiceerde de commissie haar *Rapport van de Belgisch-Nederlandse commissie voor de spelling van de bastaardwoorden* (hierna: PW-1). Hierin werd voor de meeste bastaardwoorden een vernederlandste spelling zonder keuzemogelijkheid voorgesteld (in afwijking van de (voorkeurspelling van de) Wdl. bijv. met *o* i.p.v. *eau*, *-ies* i.p.v. *-isch*, *s* i.p.v. *c*, *ks* i.p.v. *x*, *t* i.p.v. *th*). Voor enkele categorieën van woorden werd, op grond van in het rapport omschreven criteria, de traditionele spelling gehandhaafd (bijv. *criterium*, *larchetto*, *airedale*, *ex aequo*, *nuance*, *crème*, *cello*, *restaurant*).

De commissie deed bovendien enkele voorstellen die niet onder haar opdracht vielen, waarvan met name het voorstel voor het schrijven van de tussenletters *-n-* en *-s-* in samenstellingen genoemd moet worden.

Nadat de voorstellen 'vooral in de dagbladders aandacht getrokken en tot opmerkingen aanleiding gegeven' hadden, 'werd de commissie verzocht zich nader op het vraagstuk van de spelling te beraden. Tevens werd haar gevraagd, de spelling van *ei/ij*, van *au/ou*, van het achtervoegsel *-lijk* en van de werkwoordsvormen mede in haar beschouwingen te betrekken'. Het resultaat hiervan waren de in 1969 verschenen *Eindvoorstellen van de Nederlands-Belgische commissie voor de spelling van de bastaardwoorden* (hierna: PW-2), waaruit de zojuist geciteerde zinsneden afkomstig zijn (p. 3).

De regels voor de bastaardwoorden ondergingen in PW-2 geen wezenlijke verandering, ze werden alleen enigszins bijgesteld. Het resultaat hiervan was soms verder gaande vernederlandsing, soms (waarschijnlijk iets vaker) terugkeer naar een (meer) traditionele spelling. Voor de spellingen *ei/ij* en *au/ou*

werd geen wijziging voorgesteld; wel stelde de commissie voor i.p.v. *-lijk* voortaan *-lik* te spellen.

Wat de werkwoordsvormen betreft werden in PW-2 twee hervormingen 'warm aanbevolen', nl. het schrijven zonder slot-*t* van de 2e en 3e persoon enkelvoud van de werkwoorden met een stam op *-d*, en het schrijven van de verleden tijd van de werkwoorden op *-den* en *-ten* als de infinitief (in het enkelvoud zonder *-n*).

Ter illustratie van de voornaamste verschillen tussen de momenteel geldende spelling (Wdl.) en de voorstellen van de commissie (PW-1 en PW-2), volgt hier een lijst met voorbeelden van in twee of drie gevallen verschillend gespelde basistaardwoorden (A), samenstellingen met in de huidige spelling een tussenletter *-n-* of *-s-* (B), de uitgang *-lijk* (C) en de zojuist genoemde werkwoordsvormen (D). (Als er in de Wdl.-kolom twee vormen vermeld zijn, is de eerste de voorkeurspelling.)

<i>Wdl.</i>	PW-1	PW-2
A criterium	criterium	kriterium
eau de cologne	odeklonje	eau de cologne
bureau	buro	buro
januari	januari	januarie
oecumenisch	eukumenies	eukumenies
douane/doeane	doeane	doeane
buste	buuste	buuste
actueel/aktueel	aktueel	aktueel
vakantie/vacantie	vakantie	vakantie
cent	sent	sent
succes/sukses	sukses	sukses
chimpansee	sjimpansee	sjimpansee
chauffeur	sjofeur	chauffeur
antiquair	antikair	antikair
antiquaar/antikwaar	antikwaar	antikwaar
bibliotheek/biblioteek	biblioteek	biblioteek
xenofobie	ksenofobie	ksenofobie
B boekenkast	boekkast	boekkast
heldendaad	heldedaad	heldedaad
stationschef	stationchef	stationchef
meisjesschool	meisjesschool	meisjesschool
C mogelijk	mogelijk	mogelik
D jij antwoordt	jij antwoordt	jij antwoord
hij vindt	hij vindt	hij vind
toen antwoordde hij	toen antwoordde hij	toen antwoorde hij
toen praatte(n) zij	toen praatte(n) zij	toen prate(n) zij

Omdat de voorstellen van PW-2 velen in onderwijskringen niet ver genoeg gingen, vormde zich een 'Aksiegroep spellingvereenvoudiging', die in 1972 een *Hantlijding. Minimumprogramma Spelling* uitgaf. De voornaamste voorstellen hierin die verder gaan dan die van PW-2 zijn: het gebruik van eenzelfde teken voor *ei* en *ij*, resp. *au* en *ou*, en het opheffen van de regel der gelijkvormigheid (*hont* i.p.v. *hond*, *wep* i.p.v. *web*, *vint* i.p.v. *vind* en *vindt*, *geschropt* i.p.v. *geschrobd*).

Een van de organisaties die zich in de Aksiegroep verenigd hadden, was de vws, welke afkorting staat voor (in de officiële spelling): Vereniging voor wetenschappelijke spelling. (De vereniging heeft zelf haar naam in de loop der tijd verschillend gespeld; de huidige schrijfwijze is: Vereniging voor wetensgappelijke spelling.) De Aksiegroep bestaat al meer dan tien jaar niet meer, maar de vws propageert momenteel de 'Spelling-85'. Het jaar 1985 is gekozen omdat in 1985 de kleuter- en de lagere school tot één basisschool worden samengevoegd; op deze nieuwe school wil men een nieuwe, vereenvoudigde spelling invoeren. De voornaamste karakteristieken daarvan zijn:

- medeklinkers worden steeds op dezelfde wijze gespeld (geen regel van gelijkvormigheid), bijv. *woort*, *hep*; de letter *g* wordt gebruikt voor de klanken *g* en *ch*, bijv. *gaap*, *sgaap*
- klinkers worden meestal geschreven zoals in de Wdl.-spelling, met enkele uitzonderingen t.a.v. *e/ee* en *i/ie*, bijv. *tweede*, *ideën*; *junie*, *mediese*, *kniën*, *analize*
- 'er wort niets gespelt waar niets wort gehooft', bijv. *tuis*, *ert*, *vrou*, *leew*, *niew*, *bijekorft*, *bedrijfsjef*
- bastaardwoorden worden in ver gaande mate vernederlandst, bijv. *bebie*, *sjantaazje*, *sjurt*, *joggerft*, *bèzje*, *ròze*
- bij meer dan één 'erkende' uitspraak zijn meer spellingen mogelijk, bijv. *auto|oto*, *relasie|relaatsie*, *kristelik|gristelijk*, *mesgien|misgien*. Vergeleken met de *Hantlijding* van 1972 valt het op dat de *ei* en *ij*, resp. *au* en *ou* weer traditioneel gespeld worden, bijv. (*ik geloof dat ik voortaan die*) *meit mijt*; *als je et eten maar goet*) *kaut*, (*ook al is et*) *kout*.

Ten slotte kunnen hier nog de wijzigingsvoorstellen genoemd worden die J. Renkema doet in zijn in *Onze Taal* van september 1984 (p. 114-116) verschenen artikel 'Het vergeelde boekje' (verder aangehaald als 'Renkema 1984'). Zijn voorstellen hebben alleen betrekking op de spelling van de bastaardwoorden en de tussenletters *-n-* en *-s-*. Ze luiden:

- schaf alle nevenvormen af. Schrijf steeds *k*, *s* (tussen vocalen), *th*, *kw* (voor *qu*), *x* en *y*
- schrijf de tussenklank *-n-* alleen in samenstellingen waarvan het eerste deel op personen slaat (*burenhulp*, *vrouwentaal*, enz.)
- schrijf de tussenklank *-s-* alleen als deze wordt gehooft.

Over spelling is veel geschreven. De *Bibliografie van de Nederlandse taal- en literatuurwetenschap* (BNTL) vermeldt voor de periode die momenteel door deze bibliografie bestreken wordt (1965-1982) in de rubrieken 1.6.3.6.3 ('Spelling', onderdeel van 'Taalwetenschap' – 'Theoretische en descriptieve taalwetenschappelijke publikaties' – 'Descriptieve studies, niet speciaal van bepaalde gebieden of van bepaalde groepen' – 'Vanaf 1830') en 1.7.2 ('Spellingleer', onderdeel van 'Taalwetenschap' – 'Normatieve studies') in totaal 327 nummers. Daarbij moet dan nog aangetekend worden dat bijv. boekbesprekingen in deze rubrieken niet voorkomen en dat artikelen in dag- en weekbladen, alsmede schoolboeken meestal niet in de BNTL worden opgenomen. De laatstgenoemde publikaties kunnen in het algemeen ook niet tot de wetenschappelijke literatuur gerekend worden.

Het spreekt vanzelf dat de voorhanden zijnde literatuur over het spellingvraagstuk binnen het bestek van deze notitie niet geïnventariseerd kan worden op de manier zoals dat in de vorige paragraaf gedaan is met de voorstellen tot spellingwijziging. Dat is gelukkig ook niet nodig, omdat voor deze notitie beschikt kon worden over drie publikaties over spelling die van samenvattende aard zijn, en waarvan mag worden aangenomen dat de op het moment van schrijven beschikbare relevante literatuur er op verantwoorde wijze in verwerkt is. Dit zijn:

- G. Geerts/J. van den Broeck/A. Verdoodt, 'Successes and Failures in Dutch Spelling Reform' in: Joshua A. Fishman (ed.), *Advances in the Creation and Revision of Writing Systems*. Mouton, The Hague, Paris, 1977 (p. 179-245) (hierna: Geerts e.a.)
- G. E. Booij/C. Hamans/G. Verhoeven/F. Balk/Ch. H. van Minnen, *Spelling* (Spektator Cahiers 2). Wolters-Noordhoff, Groningen, 1979 (137 p.) (hierna: Booij e.a.)
- E. Assink/G. Verhoeven (red.), *Visies op spelling* (hierna: Assink/Verhoeven). (Deze bundel, met opstellen van vijftien auteurs, die in 1985 zal verschijnen bij Wolters-Noordhoff, Groningen, kon ik – dank zij de vriendelijke medewerking van de redacteurs – raadplegen in de vorm van fotokopieën van de in te leveren kopij.)

In het kader van deze notitie is van de inhoud van deze publikaties uiteraard alleen datgene van belang wat betrekking heeft op spellingregeling, dus in concreto wijziging van de be-

staande spelling. Dat zal dan ook hieronder in het kort worden weergegeven.

3.1 Geerts e.a.

3.1.1 Inleiding

Geerts e.a. constateren in hun inleiding dat er met de brochure van A. Cohen en A. Kraak, *Spellen is spellen is spellen* (Martinus Nijhoff, Den Haag, 1972) een begin is gemaakt met de 'verwetenschappelijking' ('scientification') van de spellingdiscussie, waarin tot voor kort in het algemeen 'much more is claimed than proved' (p. 179). Verder stellen zij daar het probleem van de bastaardwoorden, die – wanneer men tenminste uitgaat van het principe van de vernederlandsing – een voortdurende revisie van de spelling nodig maken, omdat er steeds weer nieuwe woorden worden ontleend en ontleningen verder in het Nederlands geïntegreerd worden. Zo kan van spellinghervorming gezegd worden dat 'its success carries the seed of new changes and, as a result, its own failure. The question is whether such an evolution is more favorable than little or no change at all – a question for which no scientifically justified answer can as yet be given' (p. 180).

3.1.2 Argumenten

Op p. 202-206 geven Geerts e.a. een systematisch overzicht van de in de discussie over de Nederlandse spelling gebruikte argumenten. Omdat dit overzicht een praktisch hulpmiddel kan zijn bij het analyseren van diverse uitingen over het spellingvraagstuk, wordt het hieronder – verkort en 'vrij bewerkt' in het Nederlands, maar met behoud van de oorspronkelijke indeling en nummering – overgenomen. Het gaat meestal om argumenten tegen spellinghervorming (hieronder voorafgegaan door een c (d.i. contra), met een weerlegging daarvan (hieronder voorafgegaan door een p (d.i. pro)). In een aantal gevallen gaat het om argumenten die in twee richtingen geïnterpreteerd kunnen worden, in twee andere gevallen om pro-argumenten met een weerlegging. Deze beide laatste categorieën zijn hieronder voorzien van de aanduiding 'tweezijdig' resp. 'pro'; de letters c en p worden hier ook gebruikt. Alle argumenten worden gekarakteriseerd door een trefwoord.

(1) *Argumenten gebruikt in België en Nederland*

(a) *Meer emotionele argumenten*

1 (Gewenning)

- C Men is aan een bepaalde spelling gewend; het kost tijd en moeite om aan een nieuwe te wennen.
 P Een nieuwe spelling went gauw.

2 (Schoonheid)

- C Nieuwe spelyormen zijn lelijk.
 P Over smaak valt niet te twisten.

3 (Taalbederf)

- C Spellinghervorming betekent taalbederf en taalverarming.
 P Zie 11 P

4 (Luiheid)

- C Spellingwijziging betekent permissiviteit en luiheid.
 P Wie dit zegt is conservatief of reactionair.

5 (Voortdurende verandering – tweezijdig)

- C Dit is de zoveelste verandering in korte tijd: houdt dat nooit op?
 P Als we de spelling nu radicaal veranderen, zijn we voor minstens een eeuw klaar.

(b) Meer objectieve argumenten

6 (Omringende culturen)

- C Door vernederlandsing van de bastaardwoorden verliezen we het contact met de omringende culturen.
 P Dit geldt vooral voor het Frans; de meeste kinderen, vooral in Nederland, leren die taal niet. Bovendien zijn vreemde spelvormen makkelijker te leren op latere leeftijd.

7 (Oudere cultuur)

- C Nieuwe spelling betekent een breuk met het eigen verleden; oudere literatuur wordt niet meer gelezen.
 P Dat laatste is meer een kwestie van grammatica, woordenschat en inhoud dan van spelling.

8 (Homografen)

- C Spellingwijziging betekent meer homografen (gelijk gespelde woorden), dus meer kans op misverstand.
 P Er zijn nu ook al veel homografen die geen misverstand geven.

9 (Financiën)

- C Spellingwijziging maakt herspelling en herdruk van boeken noodzakelijk.
 P Dat geldt alleen voor schoolboeken. Onze huidige moeilijke spelling kost ook geld.

10 (Etymologie)

- C De huidige spelling geeft een beeld van de herkomst van de woorden.

- P Dat is lang niet altijd zo en het geeft geen problemen.
 11 (Woordbeeld – tweezijdig)
- P Taal verschilt wezenlijk van spelling. Spelling is alleen een code om klanken uit te drukken.
- C Een woordbeeld (spelling) neemt de plaats in van de inhoud (taal). Verandering van het een betekent verandering van het ander (vgl. argument 1 – Gewenning).
 12 (Onderwijs – pro)
- P De huidige spelling kost veel te veel tijd in het onderwijs. Een spellingvereenvoudiging zou tijd vrij maken voor 'echt' taalonderwijs.
- C Een moeilijke spelling is didactisch en pedagogisch verantwoord.
 13 (Maatschappij – pro)
- P Wie slecht spelt wordt gediscrimineerd. Daarom is spellingvereenvoudiging een sociale noodzaak: ook kinderen uit taalarme milieus moeten de correcte spelling goed kunnen leren.
- C Misschien is discriminatie, althans selectie, op basis van spelling wel verantwoord. Zo niet: niet iedere spellinghervorming betekent betere leerbaarheid. Sociale discriminatie zal trouwens toch wel blijven bestaan, ook zonder spelling als basis.
 14 (Revolutie)
- C Argument 13 P betekent symptoombestrijding. Wie discriminatie bestrijden wil, moet niet de spelling veranderen, maar de samenleving.
- P Elke stap is er één.
 15 (Dialect)
- C Een meer fonologische spelling ('schrijf zoals je spreekt') bevoordeelt standaardtaalsprekers boven dialectsprekers.
- P Dialectsprekers zullen altijd de standaardtaal moeten leren spreken én schrijven; dat laatste gaat makkelijker met een betere spelling.

(2) *Meer typisch Belgische argumenten*
 (Kunnen allebei tot de meer objectieve gerekend worden.)

16 (Prestige – tweezijdig)

- C Voortdurende spellingwijziging zal de Franstalige Belgen stijven in hun idee dat het Nederlands geen volwaardige taal is.
- P Spellingvereenvoudiging zal het Standaardnederlands meer toegankelijk maken voor Vlamingen en dus het prestige van het Nederlands in België verhogen.
 17 (Motivatie – tweezijdig)
- C Spellingwijziging zal Franstalige Belgen demotiveren om Nederlands te leren.

VOOR

TEGEN

HET NIEUWE SYSTEEM

9 de nieuwe spelling bespaart geld

12 de nieuwe spelling vergt minder tijd in het onderwijs

13 de nieuwe spelling maakt discriminatie op spelling onmogelijk

16 de nieuwe spelling zal het Nederlands in België meer prestige geven

17 de nieuwe spelling zal bevorderen dat Franstalige Belgen Nederlands leren

(**2** de nieuwe spelling is lelijk)

(**3** de nieuwe spelling bederft de taal)

(**4** de nieuwe spelling bevordert denkluheid)

6 de nieuwe spelling zal ons isoleren van de omringende culturen

8 de nieuwe spelling vergroot het aantal homografen

10 de nieuwe spelling ver sluist de etymologie

11 de nieuwe spelling tast het woordbeeld aan

15 de nieuwe spelling zal dialectsprekers benadelen

DE VERANDERING VAN SYSTEEM

(**5** radicale verandering zal voor lange tijd verandering overbodig maken)

(**1** verandering geeft gewenningsproblemen)

(**5** veelvuldige verandering maakt ons belachelijk)

7 verandering maakt het eerder geschrevene ouderwets

9 verandering kost geld

11 verandering tast het woordbeeld aan

14 verandering is symptoombestrijding

16 na verandering wordt Nederlands niet meer serieus genomen

17 na verandering zullen Frans-taligen geen Nederlands meer willen leren

- p Een eenvoudiger spelling is gemakkelijker te leren en zal de Franstalige Belgen dus juist motiveren tot het leren van Nederlands.

16

Aan deze in de spellingdiscussie gebruikte argumenten wordt op verzoek van de opdrachtgever in deze notitie verhoudingsgewijs veel aandacht besteed. Mede in verband daarmee kan het best op deze plaats een korte samenvatting gegeven worden van wat G. Verhoeven in zijn opstel in de bundel Assink/Verhoeven hierover naar voren brengt.

Verhoeven is het niet geheel eens met de manier waarop Geerts e.a. de gegeven argumenten classificeren (zoals hierboven weergegeven). Hij heeft zijn twijfels bij de grens tussen de meer emotionele en de meer objectieve argumenten, maar gaat daar in zijn opstel niet verder op in. Argument 9 (financiën) noemt hij tweezijdig, argument 11 (woordbeeld) een tegenargument met weerlegging. Het belangrijkste is echter dat hij een nieuw onderscheid maakt, nl. tussen argumenten voor of tegen de werkelijk gedane voorstellen tot spellingwijziging ('het nieuwe systeem') enerzijds, en argumenten voor of tegen verandering als zodanig ('de verandering van systeem') anderzijds. Zo komt hij tot de indeling op blz. 14 (de nummers van de argumenten zijn die van Geerts e.a., de volgens Geerts e.a. meer emotionele argumenten staan tussen haakjes, de formulering is van Verhoeven).

Vervolgens evalueert Verhoeven de gehanteerde argumenten. Tot welke conclusies hij daarbij komt, wordt behandeld in paragraaf 3.3.

3.1.3 *Reacties van de maatschappij*

Geerts e.a. besteden veel aandacht aan de reacties van verschillende groepen in de maatschappij op de invoering van de Wdl. (en ten dele nog de invoering van de 'spelling-Marchant' in België) en op de voorstellen van de Commissie-Pée/Wesselings. Over het eerste was minder materiaal te vinden dan over het tweede, vandaar het verschil in lengte van behandeling, nl. resp. pp. 206-214 en 214-232. Een en ander wordt hieronder in het kort weergegeven, waarbij bijzondere aandacht wordt besteed aan de vraag welke van de in 3.1.2 vermelde argumenten (aangeduid met nummer, letter en trefwoord) door de verschillende groeperingen gebruikt werden. Waar dit praktisch was, is onderscheid gemaakt tussen de reacties in Nederland en België.

I OVERHEID Zowel in Nederland als in België namen de ministeries de voorstellen van de door hen zelf ingestelde Woordenlijstcommissie zonder meer over. Men wilde een Nederlands-Vlaamse eenheid op spellinggebied en aanvaardde het daarvoor nodige compromis.

II ONDERWIJS In beide landen stond men in onderwijskringen in zoverre positief tegenover de Wdl., dat men de progressieve (vernederlandste) spelling met vreugde begroette, waarvoor uiteraard vooral argument 12 P (onderwijs) aangevoerd werd. Men betreurde evenwel dat de Wdl. niet verder ging en niet consequent was (argument 5 P (voortdurende verandering)). Het onderwijsveld was tegen het voorschrijven van de (meestal niet-progressieve) voorkeurspelling.

In België gold dit vooral voor het katholieke onderwijs: daar bestond al de niet-officiële spelling van pater J. Verschueren SJ, auteur van het *Modern Woordenboek*, die meer consequent-progressief was (zie ook onder V).

III SCHRIJVERS/JOURNALISTEN In de hier beschreven fase kwamen er uit deze kringen nauwelijks reacties. Vergelijk echter 3.1.3.2, onder III.

IV ACADEMIES De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) uitte geen kritiek. Hetzelfde geldt voor de Koninklijke Vlaamse Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KVATL), hoewel deze instelling bekend stond om haar conservatieve standpunt in spellingzaken.

V MASSAMEDIA Voor deze periode gaat het alleen om reacties van kranten en tijdschriften.

In Nederland sprak de pers zich meestal tegen de Wdl. uit, vooral tegen de keuzemogelijkheid (dubbelvormen). De spellinghervorming ging, meer voor de rechtse dan voor de linkse pers overigens, blijkbaar te ver. De argumenten van de extreme tegenstanders waren vooral emotioneel: 1 C (gewenning), 2 C (schoonheid), 3 C (taalbederf), 4 C (luiheid). De gematigde tegenstanders voerden meer rationele argumenten aan: 6 C (omringende culturen), 7 C (oudere cultuur), 11 C (woordbeeld). Ook werd de nieuwe spelling wel 'te Belgisch' genoemd. Anderzijds toonde men ook wel eens begrip voor argument 12 P (onderwijs), gebruikte men argument 13 P (maatschappij) en

voerde men aan dat Nederlandse steun aan de Vlaamse taalstrijd nodig was.

Veel kranten waren tegen de voorgenomen onmiddellijke invoering van de Wdl. Er kwam een jaar uitstel.

In België hadden nogal wat Vlaamse kranten zich tegen de invoering van de 'spelling-Marchant' (1947) verklaard. De argumenten waren: 3 c (taalbederf), 7 c (oudere cultuur), 8 c (homografen), 10 c (etymologie), 15 c (dialect), alsmede het feit dat de spelling 'te Hollands' gevonden werd. Een stem vóór deze spelling voerde de argumenten 13 P (maatschappij), 7 P (oudere cultuur), 9 P (financiën), 16 P (prestige) aan. In Nederland was de 'spelling-Marchant' al sinds 1934 op de scholen onderwezen, vandaar waarschijnlijk dat de algemene invoering in 1947 weinig reacties opriep.

De Wdl. werd in België vooral in de katholieke kranten, met name die van de *Standaard*-groep, goed ontvangen omdat er een meer progressieve spelling dan voorheen mee geïntroduceerd werd. Men begon echter al gauw de spelling-Verschueren te propageren. De argumenten waren vooral 12 P (onderwijs), ook wel 13 P (maatschappij).

VI ANDERE GROEPEN Hier is alleen de Vlaamse Uitgeversbond te vermelden, die zich tegen de 'spelling-Marchant' uitsprak. Later hebben de uitgevers zich blijkbaar zonder veel commentaar bij de regeringsbeslissing neergelegd.

3.1.3.2 *De voorstellen van de Commissie-Pée/Wesselings*

Deze voorstellen worden hieronder meestal aangeduid als 'PW'. Het in paragraaf 2 gemaakte onderscheid tussen 'PW-1' (*Rapport*) en 'PW-2' (*Eindvoorstellen*) kan niet altijd worden doorgevoerd, omdat de vermelde reacties op allebei betrekking kunnen hebben.

De hier beschreven periode begint in 1964, toen over de commissievoorstellen voor het eerst advies werd gevraagd, en eindigt in 1973, toen het artikel van Geerts e.a. geschreven werd.

In deze periode kan men t.a.v. spellinghervorming drie standpunten onderscheiden (afgezien van een minderheid die in het geheel niets wilde veranderen):

- men wilde de keuzemogelijkheid in de Wdl. opheffen (meestal ten gunste van de progressieve spelling, ook wel eens in de richting van de voorkeurspelling)
- men was het (ongeveer) eens met PW
- men wilde verder gaan in progressieve richting.

Geerts e.a. concluderen met betrekking tot deze – nog steeds niet opgeloste – problematiek, dat '[...] moderation does not pay. For the radicals the Commission did not go far enough and for the conservatives it went too far' (p. 216).

19

In Nederland waren de reacties in deze periode in het algemeen veel sterker dan in België, waar men – ondanks het officieel voorschrijven van de voorkeurspelling – in brede kringen 'zijn plan getrokken had', namelijk in de praktijk had gekozen voor de progressieve spelling van de Wdl. en daarmee tevreden was.

I OVERHEID In Nederland werden de PW-voorstellen vanaf 1964 voor advies voorgelegd aan een groot aantal instanties en groeperingen. In 1970 ging het Nederlandse kabinet principieel akkoord met de *Eindvoorstellen*. In 1971 werd aan de Aksiegroep (zie onder II) beloofd dat haar voorstellen samen met die van PW aan het parlement zouden worden voorgelegd. Het argument van de Nederlandse ministers die zich over de zaak uitspraken, was 12 P (onderwijs).

In België gebeurde er tot 1970 niet veel. Omdat het Nederlandse kabinet toen zijn besluit nam, werd er een Belgisch comité van ministers (met een conservatieve meerderheid) ingesteld. Dit comité gaf in 1971 een verklaring uit, waarin men zich uitsprak: tégen de keuzemogelijkheid van de Wdl., vóór Nederlands-Belgische eenheid op spellinggebied en vóór een spellingovereenkomst, maar geen concrete uitspraak deed over de *Eindvoorstellen*.

Er volgden twee bijeenkomsten van de betrokken ministers van Nederland en België: in Den Haag (26 maart 1972) en in Steenokkerzeel (23 mei 1972). Op de tweede bijeenkomst stelde men van Belgische zijde voor de progressieve spelling van de Wdl. in te voeren (zonder keuzemogelijkheid) en de zaak verder over te laten aan een op te richten Nederlands-Belgisch instituut voor de Nederlandse Taal (uit welk idee later de Nederlandse Taalunie is voortgekomen). Besluiten werden niet genomen.

De katholieke minister Van Mechelen had zich overigens voordien vóór de *Eindvoorstellen* uitgesproken, en daarvoor o.a. de argumenten 12 P (onderwijs), 13 P (maatschappij) en 16 P (prestige) aangevoerd.

II ONDERWIJS In Nederlandse onderwijskringen vond een grote meerderheid dat PW niet ver genoeg was gegaan. Dit leidde tot de oprichting van de 'Aksiegroep spellingvereenvoudiging' in 1971. Men had overigens meer aandacht voor de

spelling van de werkwoordsvormen dan voor die van de bas-
taardwoorden. Als argumenten werden meestal 12 P (onder-
wijs) en ook vaak 13 P (maatschappij) aangevoerd. Verder
werden de tegenargumenten van de conservatieven (vooral
schrijvers) bestreden: 9 (financiën), 6 (omringende culturen),
5 (voortdurende verandering), 7 (oudere cultuur), 8 (homo-
grafen), 10 (etymologie). Er was veel publiciteit van en voor de
Aksiegroep, maar na een goed jaar verliep de beweging door
gebrek aan overeenstemming tussen de deelnemers.

In België waren de onderwijsorganisaties in het algemeen
voorstander van invoering van de progressieve Wdl.-spelling.
Maar heel zelden werd, met gebruikmaking van argument 12 P
(onderwijs), adhesie betuigd aan Pw. Niet minder dan zes-
tien onderwijsinspecteurs verklaarden zich tegen Pw: argu-
ment 12 P (onderwijs) werd in twijfel getrokken en verder wer-
den de argumenten 8 C (homografen), 12 C (onderwijs), 10 C
(etymologie: ten gunste van de voorkeurspelling van de Wdl!),
11 C (woordbeeld), 7 C (oudere cultuur) en 6 C (omringende
culturen) aangevoerd. Er was ook een stem die Pw, vooral de
regeling van de tussenklanken in samenstellingen, 'te Hollands'
vond.

III SCHRIJVERS/JOURNALISTEN Zowel in Nederland als
in België waren de schrijvers in het algemeen extreem conser-
vatief, al waren er uitzonderingen. Ongeveer 70 schrijvers be-
tuygden adhesie aan de actie van de socialistische burgemeester
van Antwerpen, Lode Craeybeckx, op wiens initiatief in 1972
een publikatie *Sluijpmoord op de spelling* tot stand kwam. Ook de
Nederlandse Vereniging van Letterkundigen en het PEN-cen-
trum protesteerden. De argumenten hadden bijna altijd een
emotionele ondertoon. Linkse schrijvers, als Mulisch, gebruik-
ten argument 14 C (revolutie). Verder werden vooral de argu-
menten 13 P (maatschappij) en 12 P (onderwijs) verworpen,
en gebruikte men 16 C (prestige), 17 C (motivatie), 7 C (oudere
cultuur), 13 C (maatschappij), 6 C (omringende culturen), 10
C (etymologie), 11 C (woordbeeld), 9 C (financiën) en 3 C
(taalbederf).

Vijf Belgische journalisten verklaarden zich in de publikatie
van Craeybeckx tegen Pw. De aangevoerde argumenten wa-
ren 3 C (taalbederf), 16 C (prestige), 17 C (motivatie), 7 C (ou-
dere cultuur) en 10 C (etymologie).

IV ACADEMIES In Nederland reageerde de KNAW betrek-
kelijk positief op Pw.

In België was de KVATL tegen. Men wilde wel verneder-

landsing, maar in het kader van de progressieve Wdl.-spelling. Argumenten: 1 c (gewenning), 11 c (woordbeeld), 16 c (prestige), 6 c (omringende culturen). Ook de *Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België* reageerde negatief.

21

V MASSAMEDIA Vooral in 1967 (publicatie van PW-1) en 1972 (de bijeenkomsten van Den Haag en Steenokkerzeel) werd er in de Nederlandse en Belgische pers heel wat over spellingzaken geschreven.

Van de Nederlandse kranten en tijdschriften waren er ongeveer gelijke aantallen vóór PW, tegen PW en min of meer neutraal. De linkse pers hoorde in meerderheid bij de voorstanders. De Aksiegroep kreeg veel aandacht, maar nauwelijks instemming.

Het meest gebruikte argument pro en contra was 12 (onderwijs), maar ook alle andere argumenten kwamen voor, met name (bij de tegenstanders) de emotionele. Verschillende kranten beschuldigden de Vlamingen ervan hun taalstrijd naar Nederland overgebracht te hebben, door de zo gewenste ver nederlandse van Franse (maar nauwelijks van Engelse) woorden. Verder werden voorgestelde nieuwe spellingen vaak geridiculiseerd (*odeklonje, bebie eet keek*).

In België werd PW alleen positief ontvangen in de katholieke pers; de socialistische en liberale kranten en tijdschriften waren afwijzend. Ook de Franstalige Belgische pers was negatief. Men verweet de Vlamingen anti-Franse gevoelens, een verwijt dat ook wel in Nederlandse kranten gemaakt werd. De Vlaamse pers bestreed dit. Er werd verder vooral over de noodzaak van Nederlands-Vlaamse eenheid geschreven. De andere argumenten kwamen niet veel voor, maar werden toch allemaal wel eens een keer gebruikt, de emotionele in duidelijk mindere mate dan de meer objectieve.

De Nederlandse en de Belgische televisie zonden enkele spellingdebatten uit.

VI ANDERE GROEPEN *Uitgevers* In Nederland gaven de uitgevers in 1964 een negatief advies over PW-1.

In België hadden de uitgevers blijkbaar geen eensluidend standpunt. Ze wilden vooral rust op spellinggebied. De argumenten 12 P (onderwijs), 9 c (financiën) en 5 P (voortdurende verandering) werden van deze zijde naar voren gebracht.

Academici In Nederland startte dr. C. H. A. Kruyskamp, redacteur van het WNT en Van Dale, een campagne tegen PW-1, waarvoor hij steun vond bij een duizendtal hoogleraren en we-

tenschappelijke medewerkers. Als argumenten werden 8 c (homografen) en 11 c (woordbeeld) aangevoerd. Vooral de wetenschappelijke terminologie stond bij deze groep in het centrum van de belangstelling. Spellingwijzigingen daarin zouden de Nederlandse academici er misschien van weerhouden nog in hun moedertaal te publiceren.

In België deden 200 academici mee aan de actie-Craeybeckx. Behalve de emotionele argumenten werden vooral aangevoerd: 10 c (etymologie; vooral met betrekking tot de wetenschappelijke terminologie), 11 c (woordbeeld), 16 c (prestige). Slechts één keer kwamen voor: 9 c (financiën), 7 c (oudere cultuur), 6 c (omringende culturen), 15 c (dialect), 17 c (motivatie). Eén stem bracht naar voren, dat Nederlands door spellingwijziging minder begrijpelijk zou worden voor buitenlanders die geen Nederlands, maar wel Duits of een andere Germaanse taal kennen, en dus het publiceren in het Nederlands zou afnemen.

Vertalers In Nederland spraken de vertalers zich tegen Pw uit.

Bibliothecarissen In België reageerden de bibliothecarissen negatief. Weliswaar niet alle boeken, maar in ieder geval de kinderboeken zouden omgespeld moeten worden; bovendien zouden de catalogi moeten worden aangepast. Argument 9 c (financiën) speelde hier de belangrijkste rol.

In Nederland deed de organisatie van bibliothecarissen mee aan de actie-Kruyskamp.

VII PUBLIEKE OPINIE In Nederland bleek bij twee opinieonderzoeken een meerderheid van de bevolking tegen spellingwijziging te zijn. Voorstanders waren vooral onder jongeren en links-georiënteerden te vinden, maar overigens kwamen voor- én tegenstanders toch wel in alle groeperingen voor.

De grote bestrijder van Pw was Kruyskamp (zie ook onder VI). Hij schreef in deze periode negentien artikelen over spelling, ingezonden brieven niet meegerekend. Zijn argumenten waren soms emotioneel, maar meestal meer objectief, bijv. 8 c (homografen), 10 c (etymologie), 11 c (woordbeeld), 12 c (onderwijs).

In België trok vooral burgemeester Craeybeckx ten strijde tegen Pw en Aksiegroep (zie ook onder III). Zijn argumenten waren meest emotioneel, waarbij hij een voorkeur had voor 3 c (taalbederf).

Van de drie belangrijke Vlaamse culturele stichtingen wensden het Vermeylenfonds (socialistisch) en het Willemsfonds (liberaal) de keuzemogelijkheid in de Wdl. te vervangen door een

'verantwoorde' uniforme spelling. Het katholieke Davidsfonds was het ongeveer eens met PW; als argumenten werden 11 P (woordbeeld) en 5 P (voortdurende verandering) aangevoerd.

3.1.3.3 *Samenvatting*

Alle groepen, maar vooral de Vlamingen, wilden de eenheid tussen de spelling van het Nederlands in Nederland en België handhaven. In onderwijskringen was men het meest vóór spellinghervormingen, die werden opgevat als vereenvoudigingen, waarbij vooral argument 12 P (onderwijs) werd gebruikt. In de periode vóór de Wdl. was men het meest radicaal in België, in de discussies over PW-1 en PW-2 waren de radicalen vooral in Nederland te vinden. Hun voornaamste tegenstanders in de laatstgenoemde periode waren de schrijvers en enkele gezaghebbende figuren (zoals Craeybeckx en Kruyskamp), die zich opwierpen als deskundigen in spellingkwesties, maar meer emotionele dan objectieve argumenten gebruikten.

Wat de politiek-sociale scheidslijnen betreft, leken in Nederland de voorstanders van hervormingen talrijker te zijn aan de linkerzijde, hoewel voor- én tegenstanders in alle politieke groeperingen voorkwamen. In België daarentegen waren de katholieken duidelijk progressiever in spellingzaken, vooral in hun houding tegenover de Wdl.-spelling van de bastaardwoorden, waarschijnlijk doordat de spelling toegepast en gepropageerd door de woordenboekredacteur pater Verschueren (die veel verder ging in de richting van vernederlandsing dan de Wdl.) veel invloed had. Socialisten en liberalen waren in België tegen spellinghervorming.

Wat de gebruikte argumenten betreft, achten Geerts e.a. zowel die vóór als die tegen spellinghervorming veel te zwak; ze concluderen 'that therefore the whole controversy is quite superficial' (p. 233).

Van de in hun inleiding geconstateerde beginnende 'verwetenschappelijking' verwachten ze op korte termijn nog niet veel resultaat: de wetenschappelijke literatuur over orthografie staat nog in de kinderschoenen en mist nog de nodige ideeën en technieken voor materiaalverzameling en analyse.

3.2 **Booij e.a.**

De conclusie waartoe de drie Vlaamse auteurs komen: de wetenschap levert (nog) geen duidelijke argumenten vóór of tegen spellingwijziging, wordt vijf jaar later door vijf Nederlandse auteurs (Booij e.a.) nog geheel onderschreven. Op p. 129 stel-

len zij: 'We moeten dus voorlopig concluderen, dat er onvoldoende argumenten bestaan om de spelling te veranderen'. Ze voegen hier echter aan toe: 'Wel zou men de spelling op enkele detailpunten[. . .] kunnen bijstellen'. Als voorbeeld van mogelijke bijstelling geven ze de vervanging van het trema door het koppelteken (bijv. *ge-evalueerd* i.p.v. *geëvalueerd*): hier heeft onderzoek aangetoond dat wijziging de leesbaarheid zou bevorderen (zie: C. van Duyn jr., 'Trema of koppelteken' in: *De nieuwe taalgids* 61 (1968), 12-18). Meestal echter is er geen onderzoek verricht, of is de uitslag niet zonder meer duidelijk.

Booij e.a. besteden veel aandacht aan de criteria voor het beoordelen van spellingsystemen. Op p. 100 geven ze daarvan het volgende overzicht:

- ' 1 optimale leerbaarheid
- 2 optimale bruikbaarheid
- a optimale weergave van de fonologische representaties
- b optimale „transfer” bij het leren van een andere taal in hetzelfde cultuurgebied
- 3 optimale sociale aanvaardbaarheid'

Ze leggen er de nadruk op dat nieuwe spelvormen meestal niet geacht kunnen worden aan alle criteria tegelijk te voldoen. Zo zullen vormen als *paart* i.p.v. *paard* en *sjofeur* i.p.v. *chauffeur* voor een kind dat de spelling begint te leren, makkelijker zijn, omdat de slotmedeklinker van het eerste woord net zo geschreven kan worden als de gelijkkluidende in *staart*, en het tweede woord gespeld wordt met de *sj* van *sjouwen* en de *o* van *lopen* (criterium 1). Volgens moderne fonologische inzichten voldoet *paart* echter niet aan 2a, omdat hierin niet de 'onderliggende' /d/ wordt gespeld (die in /paarden/ ongewijzigd blijft en in /paart/ – door de algemene regel van 'verstemlozing' van slotmedeklinkers – tot /t/ wordt). Bovendien suggereert het enkelvoud *paard* naast het meervoud *paarden* een verband, dat voor de ervaren speller een steun kan zijn bij het lezen. Een spelling als *sjofeur* voldoet niet aan 2b (het woord wordt in het Frans – én in het Engels en het Duits – geheel anders gespeld, nl. *chauffeur*) en naar te verwachten valt evenmin aan 3.

Welk criterium of welke criteria men het zwaarst wil laten wegn, is weer een andere vraag. Booij e.a. verklaren dan ook op p. 89: 'De uiteindelijke keuze voor of tegen (een bepaalde vorm van) spellinghervorming is overigens geen kwestie van wetenschappelijke, maar van maatschappelijke of levensbeschouwelijke inzichten. De vraag welke groep bevoordeeld moet worden in verband met spelling, kan niet wetenschappe-

lijk beslist worden. Moeten we bijvoorbeeld bij de spelling van bastaardwoorden de groep kinderen die Frans leren bevoorstellen door de Franse spelling te handhaven, of moeten we tegemoet komen aan de kinderen die geen Frans leren? Dat is geen wetenschappelijke, maar een politieke vraag.'

3.3 Assink/Verhoeven

Er zijn enkele opvallende verschillen tussen de bundel van Booij e.a. uit 1979 en die van Assink/Verhoeven, te verschijnen in 1985. De tweede bundel is veel omvangrijker dan de eerste, bevat veel meer uiteenzettingen die gebaseerd zijn op concreet onderzoek en is niet meer alleen geschreven door linguïsten. Onder de vijftien auteurs van Assink/Verhoeven zijn weliswaar negen taalkundigen, maar ook drie psychologen en twee pedagogen (de vijftiende is Harry Mulisch). Eén van de taalkundigen, G. E. Booij, zegt in zijn opstel over 'Spelling als weergave van taal': 'Een bepaling van de mate van bruikbaarheid en de mate van leerbaarheid van de verschillende principes van de Nederlandse spelling ligt [...] buiten het bereik van de linguïst.' Dit is ongetwijfeld een interessant gegeven om rekening mee te houden bij het samenstellen van spellingcommissies, die tot nog toe uitsluitend bestonden uit taalkundigen, met soms een enkele letterkundige erbij.

In het Voorwoord van Assink/Verhoeven wordt vermeld dat de resultaten van onderzoek in verband met spelling de laatste jaren in Nederland geleid hebben tot vier proefschriften en twee bijna voltooide, terwijl er ook artikelen over spelling te vinden zijn in allerlei tijdschriften. Ook internationaal verschijnen er bijdragen over spelling in periodieken van verschillende aard.

Dit onderzoek is gericht op twee belangrijke vragen: welk spellingsysteem is optimaal en welke spellingdidactiek is optimaal? Voor deze notitie, die gaat over spelling en spellingregeling, is uiteraard vooral de eerste vraag van belang. De meest concrete, op de praktijk gerichte bijdragen in de bundel van Assink/Verhoeven hebben echter betrekking op de tweede vraag. Expliciet op spellingregeling gericht is maar één van de zes afdelingen van het boek, nl. de laatste, getiteld 'Spellinghervorming'.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat er in de andere bijdragen geen elementen voorkomen die relevant zijn voor de beoordeling van de huidige Nederlandse spelling en dus voor een eventuele spellinghervorming. Zo schrijft V. van Heuven in zijn opstel 'Invloed van de spelling op het lezen': 'In de praktijk van

onze leesproeven blijkt steeds weer dat toepassing van de analogieregel geen duidelijke voordelen biedt [...]. De gelijkvormigheidsregel daarentegen lijkt wel voordelen te hebben.'

Daar staat dan weer tegenover, dat E. M. H. Assink in zijn bijdrage 'Spellingonderwijs in de hogere klassen van de basisschool en daarna' pleit voor handhaving van de huidige werkwoordspelling (dus met gelijkvormigheid én analogie), met als argumentatie: 'Het voortgezet spellingonderwijs biedt een uitstekende mogelijkheid een aantal essentiële begrippen uit de morfologie en de syntaxis (zinsleer) op een functionele wijze te introduceren. De mogelijkheden om door middel van goed spellingonderwijs ook andere aspecten van taalvaardigheid, en in het bijzonder grammaticale vaardigheden, tot ontwikkeling te brengen worden op dit moment helaas nog onderbenut. Het zijn juist dit soort grammaticale vaardigheden die ook van direct belang zijn voor bijvoorbeeld het inleidend onderwijs in de vreemde talen.'

De afdeling 'Spellinghervorming?' bevat twee opstellen: een van G. Geerts, 'Van tournoi naar toernooi in tien bedrijven; een beknopt overzicht van Nederlandse, Duitse, Engelse en Franse spellinghervormingen' en één van G. Verhoeven, 'Spellinghervorming? Overzicht en evaluatie van de argumenten voor en tegen spellinghervorming'. De bijdrage van Geerts is vooral historisch-beschrijvend en biedt geen nieuwe gezichtspunten voor een eventuele spellinghervorming. De rest van deze subparagraaf wordt daarom besteed aan een korte samenvatting van het opstel van Verhoeven.

Uitgaande van de door Booij e.a. aan een spellingsysteem gestelde eisen (zie 3.2) evalueert Verhoeven de in 3.1.2 vermelde argumenten die in de spellingdiscussie gebruikt worden.

T.a.v. de leerbaarheid, waarop de argumenten 12 (onderwijs) en 15 (dialect) betrekking hebben, komt hij tot de slotsom dat de gedane voorstellen tot spellingwijziging de leerbaarheid zeker zullen verhogen, óók voor dialectsprekers. Hij tekent daarbij echter aan dat de tijdwinst in het spellingonderwijs beslist niet overschat moet worden. Onderzoek heeft nl. uitgewezen dat de meeste van de momenteel gemaakte spelfouten op rekening komen van oorzaken die door geen enkele voorgestelde vereenvoudiging worden weggenomen. Dit geldt voor alle klassen van de basisschool.

De bruikbaarheid van een gewijzigde spelling, waarop de argumenten 8 (homografen), 11 (woordbeeld), 1 (gewenning) en 7 (oudere cultuur) betrekking hebben, zal in bepaalde opzichten geringer zijn dan die van de huidige. Er is nl. minder expressiviteit (het vermogen van een spelling om alle relevante

taalkenmerken tot uitdrukking te brengen) en, wat waarschijnlijk belangrijker is, minder constantie van het woordbeeld.

Alle andere argumenten moeten volgens Verhoeven 'willen ze volgens de criteria van Booij e.a. ergens op slaan, op de sociale aanvaardbaarheid slaan'. De meeste van deze argumenten lenen zich z.i. echter niet voor een rationele discussie. T.a.v. argument 13 P (maatschappij), het discriminatie-argument, heeft de auteur een interessante zienswijze. Ook bij invoering van een ver gaande vereenvoudiging, bijv. de Spelling-85, zal meer dan de helft van de spelfouten op de basisschool blijven bestaan. Op hoger niveau (havo, vwo, wo) wordt een relatief groter aantal fouten door zo'n spellingwijziging voorkomen. Anders gezegd: de meer ontwikkelden zullen in deze situatie nauwelijks nog fouten maken; de minder ontwikkelden, die ook met simpeler zaken nog moeite hebben, blijven fouten maken. Relatief zal de kloof groter worden, waardoor de kans op discriminatie dus toeneemt in plaats van afneemt.

Wat de sociale aanvaardbaarheid in het algemeen betreft, zegt Verhoeven: 'Men kan alleen empirisch vaststellen wat de bevolking wel of niet zou accepteren. Dat soort enquêtes heeft wel plaatsgevonden. In Nederland is de meerderheid gekant tegen vrijwel elke verandering. In België ligt dat enigszins anders.'

De auteur stelt dat bij het nemen van beslissingen over spellingvereenvoudiging vooral het voordeel voor de leerbaarheid tegen het nadeel voor de bruikbaarheid moet worden afgewogen. Het eerste heeft vooral betrekking op het schrijven, het tweede op het lezen. Men leest gemeenlijk meer dan men schrijft. 'Maar het nadeel van de nieuwe spelling voor de lezer meet je in seconden, het voordeel voor de schrijver die het systeem moet leren, in weken of maanden. Wat moet het winnen: levenslang telkens een paar seconden winst of een keer een paar maanden winst?'

Verhoeven concludeert 'dat de wetenschap op deze vraag niet zomaar een antwoord kan geven' en dat de afweging een politieke kwestie is. Zijn persoonlijke standpunt luidt: voorlopig geen veranderingen.

4

Mogelijke initiatieven tot spellingwijziging

Uit de voorgaande paragrafen moge gebleken zijn, dat het antwoord op de vraag of de Taalunie het initiatief tot een spellingwijziging moet nemen, en zo ja tot welke, bepaald niet voor de hand ligt. De voorstellen van de Commissie-Pée/Wesseling

zijn nooit ingevoerd; er is geen nieuwe commissie ingesteld met hetzij dezelfde opdracht, hetzij een opdracht tot nader beraad, bijv. op de voorstellen van de Aksiegroep c.q. v.w.s. Voor de overheid was een beslissing blijkbaar te moeilijk. De wetenschap heeft nog geen argumenten vóór of tegen spellingwijziging aangedragen die werkelijke duidelijkheid verschaffen, wat zou kunnen leiden tot het standpunt: in twijfel onthouding. De meningen in de maatschappij zijn verdeeld als altijd.

Gegeven deze situatie lijkt het aanbevelenswaardig in ieder geval geen spellingwijzigingen in overweging te nemen waartoe tot op heden geen serieuze voorstellen zijn gedaan. Zo hoeft bijv. niet gedacht te worden aan de invoering van een één-op-één-verhouding tussen klank en teken in strikte zin, waartoe het Nederlandse alfabet met een tiental letters zou moeten worden uitgebreid (vgl. Booij c.a., p. 37). Evenmin lijkt een regeling in aanmerking te komen die voorziet in de spelling van gespannen klinkers met een dubbel teken in gesloten én open lettergrepen (bijv. *een haan – twee haanen, ik loop – wij loopen*), en van ongespannen klinkers met een enkel teken, zonder de (dan onnodige) medklinkerverdubbeling (bijv. *een bed – twee bedden, ik suf – wij suf*). Door de invoering van dit systeem zou overigens wel een belangrijke, misschien de belangrijkste foutenbron voor kinderen en anderstaligen verdwijnen. Het onderzoek naar spelfouten gemaakt door vier groepen scholieren (twee van 6 tot 12 en twee van 12 tot 16 jaar), dat vermeld wordt in Booij c.a. (p. 130-134), wijst uit dat het ten onrechte enkel of dubbel spellen van vocaal of consonant de meest voorkomende fout is voor het totaal van de vier groepen. (Alleen de groep bestaande uit twee lyceumklassen wijkt hier van het algemene patroon af.) Ieder die enige ervaring heeft met het onderwijs van het Nederlands als vreemde taal, weet dat ook anderstaligen, zelfs vergevorderden en docenten, met dit probleem worstelen.

In het vervolg van deze paragraaf zullen (met uitzondering van 4.3.2) alleen voorstellen tot spellingwijziging besproken worden die in de laatste decennia werkelijk gedaan zijn, en daarvan slechts de belangrijkste. Als minder belangrijk worden bijv. ter zijde gelaten: voorstellen inzake het schrijven van hoofdletters, de spelling van de uitgang *-lijk* en het gebruik van deeltteken en/of koppeltteken. Als de Taalunie besluit enig initiatief tot spellingwijziging te nemen, verdient het uiteraard wel aanbeveling ook dergelijke minder belangrijke wijzigingen in de overwegingen te betrekken.

De mogelijke initiatieven tot spellingwijziging worden hieronder vermeld in volgorde van wat op dit moment beschouwd kan worden als toenemende prioriteit. Bij de bespreking ervan

worden de door Booij e.a. vermelde evaluatiecriteria (zie paragraaf 3.2) in aanmerking genomen.

De verschillende wijzigingsvoorstellen worden als onafhankelijk van elkaar gepresenteerd. In de praktijk vertonen ze echter wel samenhang. Zo is bijv. de opheffing van de regel der gelijkvormigheid niet los te denken van een ver gaande vernederlandsing van de bastaardwoorden (de Spelling-85 bevat dan ook beide componenten). Als we *woort* en *hep* gaan schrijven, doen we dat om de overeenstemming tussen uitspraak en spelling zo groot mogelijk te maken. Maar dan zullen we ook wel *cadeau* in *kado*, *centralistisch* in *sentralisties* en misschien zelfs *chantage* in *sjantaazje* moeten veranderen. Op de problematiek van deze samenhang kan hier niet verder worden ingegaan.

Wel is getracht een indicatie te geven over het kwantitatieve aspect van de mogelijke wijzigingen: hoeveel woorden of letters worden er in een tekst anders gespeld bij invoering van een bepaalde spellingwijziging? Hiertoe zijn vier teksten van elk 39 à 40 getypte regels, afkomstig uit de beide delen van het Nederlandse taalgebied en behorend tot verschillende stijlsoorten (dagblad, opinieblad, roman, naslagwerk), omgespeld in overeenstemming met de hieronder gedane wijzigingsvoorstellen. Voor iedere wijziging is daarna berekend hoeveel foneemtekens (bijv. *c*, *ch*, *d*, *dt*, *i*, *ei*) er gemiddeld per regel veranderd waren: in elke tekst afzonderlijk (het totaal aantal gewijzigde tekens gedeeld door 40) en in de vier teksten gezamenlijk (het totaal gedeeld door 160). In het vervolg van deze paragraaf is bij elk wijzigingsvoorstel alleen het gemiddelde aantal veranderingen per regel in de vier teksten gezamenlijk vermeld. In Bijlage 1 zijn de teksten, de omspellingen en het volledige cijfermateriaal te vinden. Het zal geen betoog behoeven dat de wetenschappelijke waarde van deze kleine kwantitatieve proef maar betrekkelijk is.

4.1 Opheffing van het verschil *ei/ij* en *au/ou*

Deze wijziging, die spellingen als *berijken*, *sijn*, *zijs* resp. *grouw*, *klouteren*, *sous* oplevert (dat bij opheffing van het verschil *ij* resp. *ou* als eenheidsspelling gekozen zou moeten worden, is overtuigend aangetoond in PW-2, p. 20-28), zal ongetwijfeld de leerbaarheid bevorderen. De leermoeilijkheden bij de *ei/ij*- en *au/ou*-spelling kunnen geacht worden vooral daarom zo groot te zijn, omdat hier geen sprake is van een regel. Voor de moderne taalgebruiker die de etymologie van de woorden niet kent, is de spelling van *ei/ij* en *au/ou* immers louter willekeurig,

al kan men steun hebben aan de kennis van dialecten en/of vreemde talen.

Fonologische bezwaren tegen deze wijzigingen bestaan er niet. Wel geldt dat de veranderde woordbeelden en de toename van het aantal homografen van invloed zullen zijn op de leesbaarheid van teksten, en dat de sociale aanvaardbaarheid gering zal zijn.

Omdat opheffing van het verschil *ei/ij* en *au/ou* wel voorkwam in het cisenpakket van de Aksiegroep van 1971, maar niet (meer) in de Spelling-85 van de vws, is aan deze mogelijke wijziging de laagste prioriteit toegekend. Of dit terecht gebeurd is, zou alleen door onderzoek uitgemaakt kunnen worden. De Taalunie zou onderzoek van de consequenties voor leerbaarheid en leesbaarheid van deze en andere wijzigingen kunnen bevorderen of zelf kunnen entameren. Voor de hiertoe noodzakelijke gegevens over de frequentie van de betrokken woorden en woordvormen kan gebruik gemaakt worden van de Taaldatabank van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie. Verder kan nogmaals verwezen worden naar PW-2, p. 20-28, waar de commissie uitvoerig ingaat op deze wijzigingen, die ze – mede op grond van een onderzoek van beperkte omvang – beide meent te moeten ontraden.

Het gemiddelde aantal veranderingen per regel dat door deze wijzigingen zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 0,27, wat dus neerkomt op iets meer dan één verandering per vier regels.

4.2 Opheffing van de regel der gelijkvormigheid

Deze wijziging, die spellingen als *hont*, *wep*, *ik schrop de vloer*, *hij vint dat goet*, *het is gebeurt* oplevert, zal zeker eveneens de leerbaarheid bevorderen. De leermoeilijkheden moeten echter ook niet overschat worden, zeker voorzover er geen werkwoordsuitgangen in het spel zijn. Anders dan bij de *ei/ij* en *au/ou*-spelling is er hier immers sprake van een duidelijke regel: we schrijven *hond* vanwege *honden*, *web* vanwege *webben*, *schrob* vanwege *schrobben*, *goed* vanwege *goede*. Bovendien leert een kind de woordbeelden onthouden. Bij de werkwoordsuitgangen is het moeilijker: naast *hij vindt* bestaat *ik vind*, naast *het is gebeurt* bestaat *het gebeurt*. Op deze problematiek wordt in 4.3 nader ingegaan.

Tegen de hier bedoelde wijziging bestaan, zoals in 3.2 vermeld, in de moderne fonologie bezwaren. De aanzienlijke hoeveelheid veranderde woordbeelden en de toename van het aantal homografen zullen zeker van invloed zijn op de

leesbaarheid van teksten (zie in verband hiermee de conclusie van Van Heuven, vermeld in 3.3). De sociale aanvaardbaarheid zal, naar te verwachten valt, gering zijn.

Het gemiddelde aantal veranderingen dat door deze wijziging zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 1,07 per regel.

4.3. Werkwoordsvormen

4.3.1 *Opheffing van de regel der analogie in werkwoordsvormen*

Deze wijziging, die spellingen als *jij antwoord*, *hij vind*, *toen antwoorde hij*, *toen prate(n) zij* oplevert, wordt – zoals in paragraaf 2 al vermeld – in PW-2 ‘warm aanbevolen’, op grond van de aldaar op p. 31-36 uiteengezette overwegingen. De leerbaarheid van de als moeilijk bekend staande spelling van de werkwoordsvormen zal er zeker door bevorderd worden. Dat we *ik vind* schrijven omdat het hele werkwoord *vinden* is, is niet moeilijker dan het spellen van *hond* omdat het meervoud *honden* is. Anders is het met *hij vindt* naast *ik vind* vanwege *hij loopt* naast *ik loop*, hoewel *hij zet* en *ik zet* gelijk gespeld worden, evenals *wij antwoorden* tegenwoordige en *wij antwoordden* verleden tijd is, terwijl *wij zetten* allebei kan zijn. (Dat ook ervaren spellers met deze zaken nog moeite kunnen hebben, moge blijken uit het feit dat schrijver dezes onlangs in een wetenschappelijk artikel over spelling de vorm *ik verrastte* aantrof; woordbeelden als het wel correcte *belastte* spelen hier natuurlijk een rol.)

Fonologische bezwaren tegen deze wijziging bestaan er niet. De distributie van de woordbeelden verandert, maar er ontstaan nauwelijks nieuwe woordbeelden (vormen als *antwoorde* en *prate* zijn – zij het nogal theoretisch – denkbaar als conjunctiefvormen van de tegenwoordige tijd). Hierdoor, en door het feit dat ook ervaren spellers hier niet onfeilbaar zijn, zal de sociale aanvaardbaarheid van deze wijziging groter zijn dan die van de onder 4.1 en 4.2. genoemde.

Over de functie van de regel der analogie zijn enkele experimenten gedaan, waarvan verslag wordt uitgebracht in het proefschrift van V. J. J. P. van Heuven, *Spelling en lezen. Hoe tragisch zijn de werkwoordsvormen?* Assen, 1978. Uit de resultaten hiervan concluderen Booij e.a.: ‘De uitkomsten van Van Heuven's onderzoek pleiten dus niet tegen, maar ook niet voor afschaffing van de regel der analogie’ (p. 85) (vergelijk ook 3.3 hierboven).

Uit het bovenstaande moge gebleken zijn dat deze wijziging in elk geval een hogere prioriteit verdient dan de onder 4.1 en

4.2 genoemde. Dat er niet een nog hogere prioriteit aan wordt toegekend, komt omdat het hier toch gaat om een ingreep in het wezen van de Nederlandse spelling (er wordt binnen een bepaald bereik een regel opgeheven), terwijl de moeilijkheden van de werkwoordspelling er wel geringer door zullen worden, maar niet zullen verdwijnen. Immers: vaste woordbeelden bij de werkwoordsvormen (d.w.z. bij gelijke woordbetekenis voor dezelfde klankcombinaties steeds dezelfde spelling) ontstaan ook op deze manier nog niet. Wel in *ik vind – hij vind* en *nu antwoorden wij – toen antwoorden wij*, maar niet in *dat gebeurt vaak – dat is vaak gebeurd* en *dat vervult ons met vreugde – dat heeft ons met vreugde vervuld*.

Het gemiddelde aantal veranderingen per regel dat door deze wijziging zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 0,06, wat neerkomt op ongeveer één verandering per 18 regels.

4.3.2 *Andere interpretatie van de regel der gelijkvormigheid in werkwoordsvormen*

De in de voorlaatste alinea van 4.3.1 gesignaleerde moeilijkheid is op te lossen door een andere interpretatie van de regel der gelijkvormigheid in werkwoordsvormen dan momenteel wordt toegepast. De hieruit voortkomende spellingwijziging is – voorzover schrijver dezes bekend – nooit eerder voorgesteld en wordt daarom met enige schroom geïntroduceerd.

De spraakklank /t/ wordt in de Nederlandse spelling aan het eind van een woord of lettergreep weergegeven als *t* (volgens de regel van de ‘beschaafde uitspraak’; voorbeelden *punt*, *zwart*) of als *d* (volgens de regel van de gelijkvormigheid; voorbeelden *pand*, *hard*). Het substantief *pand* wordt met een *d* geschreven omdat de meervoudsvorm *panden* is, het adjectief *hard* omdat de verbogen vorm *harde* luidt. De overeenkomstige vormen van *punt* en *zwart*: *punten* en *zwarte*, geven geen aanleiding de slotconsonant anders te spellen dan in overeenstemming met de uitspraak.

Bij het werkwoord komt in de uitspraak een slotmedeklinker /t/ voor in de onvoltooid tegenwoordige tijd (2e en 3e persoon enkelvoud) en in het voltooid deelwoord (bij regelmatige of zwakke werkwoorden). In de tegenwoordige tijd wordt uitsluitend *t* gespeld: (*hij*) *straf*t, *maakt*, *herhaalt*, *ach*tervolgt. (Door de werking van de regel van de analogie ontstaat bij werkwoorden met een *d* vóór de infinitiefuitgang *-en* de spelling *-dt*: (*hij*) *vind*t, *word*t.) Bij het voltooid deelwoord komen de spellingen *t* en *d* voor: (*hij heeft*) *gestraf*t, *gemaakt*, *herhaald*, *ach*tervolgd. Dit wordt

allereerst gemotiveerd door de verschillende 'verlengde' vormen van deze deelwoorden: (*het*) *gestrafte* (*kind*), (*de*) *gemaakte* (*afpraak*), maar (*het*) *herhaalde* (*antwoord*), (*de*) *achtervolgde* (*misdadiger*). Er zijn echter ook voltooid deelwoorden op een *-d* waarbij een verlengde vorm niet of nauwelijks mogelijk is, bijv. *gedraafd*, *geraasd*. Hier wordt dan de verleden-tijdsvorm (*draafde*, *raasde*) als motivering gebruikt. Als dit laatste toegestaan is, kan men zich echter afvragen waarom deze verleden-tijdsvorm ook niet bepalend kan zijn voor de spelling van de tegenwoordige tijd. De regel van de gelijkvormigheid zou dan niet alleen op voltooid deelwoord en verleden tijd, maar op het hele werkwoordelijke vormencomplex van toepassing zijn. Dit zou voor de gebruikte voorbeelden van de tegenwoordige tijd de volgende spellingen opleveren: (*hij*) *strafte*, *maakt*, *herhaald*, *achtervolgd*, *draafd*, *raasd*. De spelling zou systematischer worden en er zouden vaste woordbeelden voor alle werkwoordsvormen ontstaan, aangezien minimale paren als *herhaalt*|*herhaald*, *achtervolgt*|*achtervolgd* tot het verleden zouden behoren.

Er zou dan nog wel een moeilijkheid overblijven bij de tegenwoordige-tijdsvormen van de onregelmatige (sterke) werkwoorden, die geen verleden tijd op *-de* of *-te* hebben. Louter vanuit de gelijkvormigheid geredeneerd is er geen reden om de 2e en 3e persoon enkelvoud onvoltooid tegenwoordige tijd van bijv. *vallen* anders te spellen dan met een *t* (volgens de regel van de beschaafde uitspraak): de verleden-tijdsvorm *viel* bevat immers geen *d*. Toch zou het vreemd aandoen als naast elkaar vormen zouden voorkomen als (*hij*) *valt* (verleden tijd *viel*) en (*hij*) *vuld* (verleden tijd *vulde*), (*hij*) *neemt* (verleden tijd *nam*) en (*hij*) *noemd* (verleden tijd *noemde*), enz. De oplossing ligt voor de hand: de regel van de gelijkvormigheid zou hier zo geïnterpreteerd moeten worden, dat de spelling van de /t/ in de tegenwoordige tijd bepaald wordt door de vorm van de uitgang van de verleden tijd (*-de(n)* of *-te(n)*) ofwel door de vorm die deze uitgang zou hebben als het werkwoord regelmatig was. Voor dit laatste is de slotklank van de stam bepalend: is dit een klinker, tweeklank of stemhebbende medeklinker, dan is de uitgang *-de(n)*; is het een stemloze medeklinker ('*t kofschip*'), dan is de uitgang *-te(n)*. Als 'bewijs' voor deze regel kunnen de dubbele verleden-tijdsvormen aangevoerd worden die bij sommige werkwoorden bestaan: enerzijds *woei*|*waaide*, *ried*|*raadde*, *school*|*schulde*, *zwoor*|*zweerde*, *joeg*|*jaagde*, anderzijds *molk*|*melkte*, *stiet*|*stootte*. Voor beginnende spellers zal dit systeem niet al te moeilijk zijn; het 'kofschip' (of het 'fokschaap') is een fenomeen dat al heel lang voorkomt in het Nederlandse spraakkunst- en spellingonderwijs.

Opgemerkt dient nog te worden, dat het hier voorgestelde systeem voor de tegenwoordige-tijdsvormen met een *d* op het eind van de stam hetzelfde resultaat heeft als het onder 4.3.1 vermelde. De spraakklank /t/ zou in een aantal gevallen als *d* gespeld worden in plaats van de huidige *t*. De huidige *dt*-spelingen zouden dan bij handhaving van de analogieregel *dd*-spelingen worden, maar dat is volgens een andere nu geldende regel (geen twee dezelfde medeklinkers achter elkaar in dezelfde lettergreep) niet mogelijk. Net zo min als we nu (*hij*) *zett* en (*hij*) *praatt* spellen, zouden we natuurlijk in het nieuwe systeem (*hij*) *vindd* en (*hij*) *raadd* gaan schrijven. Voor de verleden tijden is handhaving van de analogieregel wel mogelijk, zodat we naast (*het*) *gebeurde* (stam *gebeur-*, uitgang *-de*) desgewenst (*hij*) *antwoordde* (stam *antwoord-*, uitgang *-de*) zouden kunnen (blijven) schrijven.

De nieuwe interpretatie van de regel der gelijkvormigheid doet helaas wel nieuwe woordbeelden ontstaan, wat uiteraard een nadeel is vergeleken bij de onder 4.3.1 voorgestelde wijziging. Werkwoordsvormen als *draafd*, *raasd*, *vald*, *vuld*, *neemd*, *noemd*, *waaid*, *schuld*, *zweerd*, *jaagd* kunnen immers volgens de huidige spelling niet voorkomen. Het bezwaar van deze nieuwe woordbeelden geldt des te sterker omdat het betrekking heeft op een aantal hoogfrequente woorden, bijv. *heefd* (stam *heb-*), *gaad* (stam *ga-*), *komd* (stam *ko(o)m-*).

Het gemiddelde aantal veranderingen per regel dat door deze wijziging zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 0,21, wat dus neerkomt op ongeveer één verandering per vijf regels.

4.4 Opheffing van de regel der analogie in samenstellingen met een tussenklank

De analogieregel ligt ook ten grondslag aan de spelling van de tussenklanken in samenstellingen die volgens de Wdl. als *-e-* of *-en-*, resp. als *-s-* geschreven worden. De werking van deze regel in de Wdl.-spelling kan als volgt in enkele voorbeelden worden samengevat: we schrijven *-en-* in *boekenkast* (*kast voor boeken*) en *heldendaad* (*daad van helden*), maar *-e-* in *notedop* (*dop van een noot*) en *koninginnedag* (*dag van de koningin*); we schrijven *-s-* in *dorpsstraat* en *stationschef* vanwege *dorpsplein* en *stationsweg* (met hoorbare *-s-*), maar niet in *blikslager* en *slagschaduw* vanwege *blikgroente* en *slagtanda* (zonder *-s-*).

In de praktijk blijken deze regels niet altijd gemakkelijk toepasbaar. Dat *bessesap* 'sap van één bes' kan zijn, doet wat theoretisch aan, en hoewel de Wdl. voor samenstellingen met een

persoonsnaam als eerste lid de eenvoudige regel geeft dat altijd *-en-* wordt gespeld behalve als dat eerste lid een bepaalde vrouwelijke persoon aanduidt, is het daaruit voortvloeiende verschil in spelling tussen *koningsinnedag* en *koningsinnenkroon* niet voor iedereen aanvaardbaar. Bij de tussenletter *-s-* zijn de moeilijkheden nog groter, omdat er nogal wat gevallen zijn waarin (een ongeveer even groot aantal) samenstellingen met *-s-* en zonder *-s-* naast elkaar bestaan, bijv. *raadhuis* en *raadkamer* naast *raadsbesluit* en *raadsheer*; soms zelfs met twee dezelfde leden, zoals *tijdruimte/tijdsruimte* en *tijdverschil/tijdsverschil*.

De Commissie-Pée/Wesselings heeft, hoewel dit niet tot haar opdracht hoorde, gemeend dat zij 'in de vervulling van haar taak te kort (zou) schieten, wanneer zij geen voorstel deed om de bezwaren op dit punt weg te nemen' (PW-1, p. 16). De commissie heeft voorstellen voor een nieuwe regeling gedaan die er, wat vereenvoudigd geformuleerd, op neerkomen dat de tussenletter *-n-* wordt afgeschaft behalve waar die tot (de onverbogen vorm van) het eerste lid behoort (dus *boekekast*, *heldedaad*, *koningsinne-kroon*, maar *havenmeester*, *wapenhandel*, *zuidenwind*) en dat de *s-* alleen wordt geschreven waar die wordt gehoord, eventueel door het stemloos worden van de volgende medeklinker (dus *ambtsjubileum*, *beroepsofficier* en *gevoelszaak*, *koningszoon* maar *dorpstraat*, *stationchef*), waaraan in PW-2 is toegevoegd: in samenstellingen met een verkleinwoord als eerste lid en een zelfstandig naamwoord als tweede lid (dus PW-1: *katjessel*, *meisjeschool*; PW-2: *katjesspel*, *meisjesschool* maar *touwtjespringen*). Voor de volledige tekst van de voorstellen en de verantwoording daarvan wordt verwezen naar PW-1, p. 29-30 resp. 16-17 en PW-2, p. 50-51 resp. 37-38.

Renkema 1984 sluit zich voor de *-s-* bij deze voorstellen aan; de *-n-* wil hij handhaven bij persoonsnamen als eerste lid (zie hierboven aan het slot van paragraaf 2).

Deze wijziging zal stellig de leerbaarheid van de spelling ten goede komen. Van theoretische zijde zou misschien het bezwaar gemaakt kunnen worden dat hier meestal (maar ook weer niet altijd) oppervlaktevormen in plaats van onderliggende vormen worden gespeld. Doordat de wijziging in de woordbeelden slechts gering is, valt geen noemenswaardige invloed op de leesbaarheid te verwachten. Om dezelfde reden kan aangenomen worden dat de wijziging sociaal aanvaardbaar zal zijn, al zullen de veranderde woordbeelden van frequente woorden (*boekekast*, *heldedaad*) wel op enige bezwaren stuiten.

Het gemiddelde aantal veranderingen per regel dat door deze wijziging zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 0,04, wat neerkomt op ongeveer één verandering per 26 regels.

4.5 Regeling van de spelling der bastaardwoorden

36

De wijziging met de hoogste prioriteit is ongetwijfeld een nieuwe regeling van de spelling der bastaardwoorden. De huidige regeling – met in zeer veel gevallen een voorkeurspelling en een toegelaten spelling – is van meet af aan (meer nog dan de minder opvallende en in ieder geval slechts één vorm voorschrijvende spelling van de tussenklanken in samenstellingen) voorwerp van ernstige kritiek geweest. Al spoedig na het verschijnen van de Wdl. raadpleegde de overheid haar adviseurs, die het uitwerken van een systeem van regels aanbevalen (zie Geerts e.a., p. 199-200). De Commissie-Pée/Wesselings kreeg de opdracht hiertoe en deed haar voorstellen in PW-1 en PW-2 (zie paragraaf 2).

Bij het overwegen van de mogelijkheden voor een nieuwe regeling moeten twee aspecten in het oog gehouden worden: de uniformiteit en de mate van vernederlandsing van de spelling der bastaardwoorden. Uniformiteit betekent allereerst dat er voor alle betrokken woorden één spelling wordt voorgeschreven (dus niet *cachot* en *komplot* maar *cabaret*/*kabaret* en *kandidaat*/*candidaat*). Maar deze uniformering kan inhouden, dat alle woorden die tot eenzelfde categorie behoren op dezelfde manier gespeld worden (dus bijv. *cachot*, *cabaret*, *kandidaat*, *complot* ofwel *kachot* (c.q. *kasjot*), *kabaret*, *kandidaat*, *komplot*), dan wel dat binnen eenzelfde categorie verschillende spellingen worden voorgeschreven (dus bijv. *cachot* en *cabaret* maar *kandidaat* en *komplot*). De keuze tussen deze mogelijkheden hangt (mede) af van de gewenste mate van vernederlandsing.

Een preliminaire vraag bij dit alles is die naar de begrenzing van de categorie 'bastaardwoorden'. Dat alle leenwoorden als zodanig beschouwd zouden moeten worden, is niet de bedoeling van de Wdl., PW-1 en PW-2 – waar bepaalde (categorieën van) woorden van vernederlandsing uitgesloten worden – maar blijkbaar wel van Spelling-85. Op deze kwestie wordt hier niet nader ingegaan.

Voor wat de evaluatiecriteria betreft, geldt het volgende. De leerbaarheid zal ongetwijfeld gebaat zijn bij een zo ver mogelijk gaande vernederlandsing en een zo ver mogelijk gaande uniformering (dus één spelling per woord en dezelfde spelling voor dezelfde categorie). Hierbij moet echter wel aangetekend worden dat een aanzienlijk deel van de betrokken woorden geen probleem vormen voor het aanvankelijk spelonderwijs, omdat ze niet tot de woordenschat van het basisonderwijs behoren.

Van wetenschappelijk standpunt is het moeilijk iets werkelijk

steekhoudends over deze problematiek te zeggen. De Vereniging voor wetenschappelijke spelling propageert sinds jaar en dag een ver gaande uniformering en vernederlandsing, maar Chomsky en Halle prijzen de totaal anders geaarde Engelse spelling aan (N. Chomsky and M. Halle, *The Sound Pattern of English*. New York etc., 1968; vgl. Booij e.a., p. 86-89).

Ook over de invloed van de spelling der bastaardwoorden op de leesbaarheid van Nederlandse teksten is, bij gebrek aan onderzoek, moeilijk een uitspraak te doen.

Het ligt wel voor de hand aan te nemen dat een ver gaande vernederlandsing (min of meer) een handicap zal zijn bij het leren van vreemde talen. Er is wel gezegd dat dit vooral voor het Frans geldt (zie argument 6 p in 3.1.2), waaraan toegevoegd kan worden dat bij leenwoorden uit het Engels – de taal die binnenkort alle kinderen in het basisonderwijs gaan leren – tot nog toe nauwelijks van vernederlandsing sprake is. Hierbij wordt dan wel het grote aantal Romaanse woorden in het Engels vergeten, die meestal op dezelfde wijze gespeld worden als in het Frans.

De sociale aanvaardbaarheid van een wijziging in de spelling van de bastaardwoorden zal waarschijnlijk groter zijn naarmate er minder nieuwe woordbeelden ontstaan, wat in de praktijk wil zeggen: naarmate er minder vernederlandst wordt vergeleken met de Wdl.-spelling.

Enkele mogelijkheden om tot een nieuwe regeling voor de spelling van de bastaardwoorden te komen, zijn de hieronder vermelde. Onder a en b zijn, evenals in de voorafgaande subparagrafen, de gemiddelde aantallen veranderingen per regel volgens de gedane tellingen opgegeven. Onder c is dit gedaan voor twee van de vijf hoofdvarianten die daar genoemd worden. Bij de interpretatie van de kwantitatieve gegevens met betrekking tot de bastaardwoorden moet in aanmerking genomen worden, dat één van de vier (willekeurig gekozen) teksten 'progressief' gespeld is, nl. tekst nr. 3, het fragment van de Vlaamse romancier Walter van den Broeck. Vooral onder c zijn de gevolgen hiervan goed te bemerken. Het tekstenbestand (en dus de resultaten) lijkt hierdoor overigens alleen maar 'realistischer' te worden: er wordt nu eenmaal lang niet altijd en overal volgens de officieel geldende spelling geschreven en gedrukt. Vooral in Vlaanderen wordt dikwijls 'progressief' gespeld, maar ook in Nederland worden bijv. heel wat meer *k*'s voor *c*'s geschreven dan de Wdl. aanbeveelt of zelfs maar toelaat.

A Invoering van de Spelling-85

Deze wijziging zou betekenen:

- één spelling per woord, behalve bij verschillende uitspraakmogelijkheden, bijv. *auto|oto, relatie|relaatsie*
- één spelling per categorie: er zijn geen 'beschermden woorden', d.w.z. woorden die in strijd met de voor een bepaalde categorie geldende regel hun traditionele spelling behouden (een voorbeeld van dit laatste is: de *c* uitgesproken als *k* wordt *k*, maar *cachot, calvinist, casus* . . . enz. behouden hun *c*)
- een zeer ver gaande vernederlandsing: er zijn maar weinig uitzonderingen op de regel dat bastaardwoorden op dezelfde manier gespeld worden als andere woorden (een uitzondering is bijv. de enkele *i* in open lettergrepen, waardoor naast elkaar voorkomen: *liezen* en *analize, mieters* en *mite*).

Enkele voorbeelden (met de nu geldende spelling tussen haakjes): *sent* (cent), *atfies* (advies), *kwa* (qua), *joggert* (yoghurt), *doserén* (doceren), *dozeren* (doserén), *sjantaazje* (chantage), *psigies* (psychisch), *twalet* (toilet), *logies* (logisch), *loozjies* (logies), *makkette* (maquette), *plennen* (plannen), *sjurt* (shirt), *bebie* (baby), *bèzje* (beige), *ròze* (roze).

Het gemiddelde aantal veranderingen per regel dat door deze wijziging zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 0,79, wat neerkomt op ongeveer vier veranderingen per vijf regels.

B Invoering van PW-1 of PW-2

Of de keuze op PW-1 dan wel op PW-2 zou moeten vallen, wordt hier in het midden gelaten. Ook kan natuurlijk nog aan enige bijstelling van de voorstellen gedacht worden (bijv. t.a.v. de zeer gecompliceerde regeling van de *i/ie*-spelling).

Deze wijziging zou betekenen: één spelling per woord, een ver gaande ontwikkeling in de richting van dezelfde spelling voor dezelfde categorie (maar naast elkaar staan in PW-2 bijv. toch nog: *back* en *flet, claim* en *trenen, couchette* en *kamoefflage, bou-doir* en *boederen, circa* en *desigram, konsigne* en *kompanjon, universiteit* en *prezident, politie* en *konstruksie*) en een vrij ver gaande vernederlandsing (zie telkens het tweede voorbeeld van de zojuist vermelde paren en vergelijk de lijst in paragraaf 2).

Het gemiddelde aantal veranderingen dat door deze wijziging zal ontstaan, bedraagt volgens de gedane tellingen 0,52 per regel.

C Opheffing van de keuzemogelijkheid in de Wdl.

Deze wijziging zou in ieder geval één spelling per woord betekenen: de mate van uniformiteit van de spelling per categorie

en de mate van vernederlandsing zijn afhankelijk van de keuze uit de hieronder omschreven mogelijkheden.

In de Wdl. komen de volgende soorten spellingen van bastaardwoorden voor:

	niet-vernederlandst	vernederlandst
voorkeurspelling	<i>cabaret</i>	<i>kandidaat</i>
niet-voorkeurspelling	<i>candidaat</i>	<i>kabaret</i>
enige spelling	<i>cachot</i>	<i>komplot</i>

Hierbij aansluitend kunnen we de volgende wijzigingsmodellen formuleren.

- a Allereerst zou men de huidige voorkeurspelling en enige spelling kunnen voorschrijven. Deze wijziging zou geacht moeten worden het best aan te sluiten bij de manier waarop er momenteel gespeld wordt (dit geldt voor Nederland in sterkere mate dan voor Vlaanderen). Bovendien zou -- door het verwijzingsstelsel (met *zie* voor de voorkeur-, *ook* voor de niet-voorkeurspelling) van de huidige Wdl. -- een nieuwe woordenlijst dan grotendeels mechanisch tot stand kunnen komen. (Aanvulling met bastaardwoorden die in de Wdl. niet voorkomen, bijv. *computer*, *cruciaal*, *quiz*, zal echter wel noodzakelijk zijn.) Er zou geen uniformiteit per categorie bereikt worden. Ook de vernederlandsing zou niet ver gaan.
Bij invoering van deze wijziging zouden in de nummers 1, 2 en 4 van de onderzochte teksten geen veranderingen aangebracht hoeven te worden. In tekst nr. 3 bedraagt het aantal veranderingen (in niet-vernederlandste richting) 9, d.w.z. 0,22 per regel, ofwel één verandering per 4,5 regel.
- b Het voorschrijven van de huidige niet-voorkeurspelling en enige spelling is om voor de hand liggende redenen niet goed denkbaar.
- c Een andere mogelijkheid zou zijn de niet-vernederlandste spelling voor te schrijven. Hierbij zou het aanbeveling verdienen de vernederlandste enige spellingen te verzamelen (wat niet mechanisch kan gebeuren), om te zien of deze al dan niet voor 'ontnederlandsing' in aanmerking komen (*komplot* zou bijv. wel (weer) *complot* kunnen worden, maar *katholiek* toch nauwelijks *catholiek*). Deze wijziging zou (ver gaande) uniformiteit per categorie tot gevolg hebben; t.a.v. de vernederlandsing zou hier een stap(je) terug gedaan worden.
- d De pendant van *c* is de mogelijkheid de vernederlandste spelling voor te schrijven. Hierbij zouden dan bij voorkeur de niet-vernederlandste enige spellingen verzameld moeten worden (wat niet mechanisch kan gebeuren), om te zien of deze al dan

niet voor vernederlandsing in aanmerking komen (*cachot* zou bijv. *kachot* of *kasjot* kunnen worden, maar *credo* toch minder makkelijk *kredo*). Deze wijziging zou (ver gaande) uniformiteit per categorie tot gevolg hebben; t.a.v. de vernederlandsing zou hier een duidelijke stap vooruit gedaan worden.

Wil men nog verder gaan met de vernederlandsing, dan zouden ook één of meer elementen uit Pw-1 of Pw-2 in de nieuwe regeling opgenomen kunnen worden, bijv. de spelling van *o* voor *eau* (bijv. *buro*, *kado*, *nivo*). Natuurlijk is het ook mogelijk de vernederlandsing minder ver door te voeren, bijv. door de woorden van de hier als voorbeeld gebruikte categorie wel allemaal met een *k* te spellen, maar bijv. de *th* in *thema*, *theologie*, *thermodynamika* . . . enz. te behouden. Dit wordt voorgesteld in Renkema 1984 (zie hierboven aan het slot van paragraaf 2).

Wordt tot enige vorm van vernederlandsing besloten, dan zal het wenselijk zijn de nieuwe woordenlijst van tijd tot tijd te herzien, omdat – zoals in 3.1.1 in navolging van Geerts e.a. vermeld – ‘er steeds weer nieuwe woorden worden ontleend en ontleningen verder in het Nederlands geïntegreerd worden’. Bij invoering van de in Bijlage 1 omschreven versie van deze variant bedraagt het aantal veranderingen dat door deze wijziging zal ontstaan, gemiddeld 0,27 per regel, wat dus neerkomt op iets meer dan één verandering per vier regels.

- e Het is ook mogelijk het streven naar uniformiteit per categorie los te laten en per woord te bepalen of er een niet-vernederlandsste dan wel een vernederlandsste spelling zal worden voorgeschreven. Voor dit (overigens zeer arbeidsintensieve en nooit geheel aan willekeur ontkomende) afwegingsproces – dat in beperkte mate ook voor *c* en *d* nodig zal zijn – kan, meer dan voor de Wdl.-commissie en de Commissie-Pée/Wesselings mogelijk was, gebruik gemaakt worden van frequentiegegevens, die – zoals al eerder opgemerkt – mede verkregen moeten kunnen worden via de Taaldatabank van het INL.

Van de hier vermelde mogelijke wijzigingen die leiden tot opheffing van de keuzemogelijkheid in de Wdl., zijn de onder *a* en een variant van de onder *d* genoemde (nl. invoering van de vernederlandsste spelling, zonder aanpassing van de niet-vernederlandsste enige spellingen) al eens op hun bruikbaarheid onderzocht door de Woordenlijstcommissie, zoals Damsteegt mededeelt in zijn in 1973 gehouden voordracht ‘De onontkoombaarheid van het kompromis’. De commissie heeft ze beide ‘als onuitvoerbaar verworpen’ (t.a.p., p.85). De term ‘onuitvoerbaar’ moet hier blijkbaar niet in letterlijke, technische zin opgevat worden, maar als ‘ongewenst’. Damsteegt motiveert de

'onuitvoerbaarheid' met een aantal voorbeelden van spelvormen die naast elkaar zouden voorkomen bij doorvoering van wijziging *a* (bijv. *classicisme* naast *klassiek*, *quantum* naast *kwantiteit*, *directie* naast *produktie*) en de bedoelde variant van wijziging *d* (bijv. *konrektor* naast *doctor*, (*biljart*)*keu* naast *queue* ('rij'), *parkoers* naast *route*). Hier kan men natuurlijk tegenover stellen dat in het Nederlands lang vóór de Wdl. al spelvormen naast elkaar voorkwamen als *sigaar* en *cigarillo*, *koerier* en *courant*, *kabine* en *cabine*, en zelfs dubbele spellingen als *kommies*/*commies* (met betekenisverschil) en *katechismus*/*catechismus* (zonder betekenisverschil).

Een volledig inzicht in de verschillende implicaties van de onder *c* genoemde mogelijkheden kan alleen verkregen worden aan de hand van een volledige inventarisatie van de bij deze eventuele wijzigingen betrokken woorden. Om een voorlopig idee hiervan te geven zijn in Bijlage II een aantal lijsten van deze woorden opgenomen, afkomstig uit een redelijk omvangrijke steekproef, getrokken uit de Wdl.

december 1984

Bijlage I

Deze bijlage bevat allereerst een viertal tekstvoorbeelden en vervolgens een inventarisatie van de veranderingen die in deze teksten zouden ontstaan ten gevolge van de in de notitie behandelde wijzigingsvoorstellen.

Gezondheidsraad komt terug op berekening
Gevaren bij ramp in kerncentrale minder ernstig dan gedacht
Door een onzer redacteurs

Den Haag, 2 aug. – De vrees dat door een ongeval in een kerncentrale een grote hoeveelheid radioactieve stoffen vrijkomt, is ongegrond. Een plotselinge ramp door een defect van een kerncentrale is daarom uitgesloten. Dit zegt de Gezondheidsraad over de gevolgen van ernstige ongevallen met kerncentrales in een advies aan de regering. Hiermee komt de raad terug op eerdere berekeningen.

10 Bij de besluitvorming over kernenergie in Nederland hebben de rapporten van de Gezondheidsraad een cruciale rol gespeeld. De raad handhaaft zijn waarschuwingen voor de gevolgen van lekkage van een centrale. Deze zijn ook zeer ernstig, al kan door evacuatie de omvang van het aantal slachtoffers beperkt blijven. Bij de bouw van een centrale moet
15 hiermee rekening worden gehouden.

De opvattingen over de ernstigst mogelijke ongelukken zijn na het reactorongeval bij Harrisburg (vs) aanmerkelijk veranderd. Aanvankelijk nam men aan dat grote hoeveelheden radioactieve stoffen door het bezwijken van de reactor plotseling konden vrijkomen. Maar dit scenario
20 wordt niet langer als realistisch beschouwd.

Uit het advies van de commissie reactorveiligheid (CRV) dat anderhalf jaar geleden werd uitgebracht en waarop de Gezondheidsraad zich grotendeels baseert, blijkt dat een zeer groot deel van de radioactieve gassen zich onderling verbindt tot vaste stoffen die minder vluchtig zijn.

25 De Gezondheidsraad waarschuwt echter dat de gevaren toch niet moeten worden onderschat. Weliswaar is het scenario van een snelle ramp nu vervallen maar er bestaat nog steeds de mogelijkheid van een relatief langzame lekkage uit een kerncentrale.

De voorspelling van het maximale aantal slachtoffers komt nu ook lager te liggen. In het verleden was wel sprake van tienduizenden slachtoffers maar de Gezondheidsraad heeft het thans over een schatting van 500 tot 1400 sterfgevallen ten gevolge van zo'n lekkage. Dit cijfer is inclusief het verhoogde aantal kankerpatiënten in de decennia na de lekkage. Ook zouden 160 tot 400 gevallen van genetische beschadiging kunnen
35 optreden.

Om deze gevaren te beperken beklemtoont de raad dat centrales in elk geval in dunbevolkte gebieden moeten worden gebouwd. Ook moet een evacuatieplan voor de bevolking worden opgesteld. 'De karakteristiek van de vestigingsplaats van de centrale bepaalt in hoge mate de werkelijke
40 schade voor de omgeving', aldus het advies.

Pag. 3: Wending aan discussie door kleiner risico

Shell steekt Exxon naar de kroon

De droom van een mooie heer

Het raadhuis van Hilversum heeft sinds kort als adres: Dudokpark 1. Binnen kun je een Hilversumkaartspel kopen met Dudoks raadhuis als ruitenaas en ook een Dudokroute, die je langs 75 Hilversumse bouwwerken

5voert waarin de meester de hand heeft gehad en dan is er nu de Dudokkamer, die minister Brinkman bewoog tot een bezoek. Hilversum drukt de schepper van zijn beroemde raadhuis eindelijk postuum aan de borst.

Het voorlichtingsmateriaal over de grootmeester der precisie en zorgvuldigheid wemelt weliswaar van taal- en drukfouten, maar het Hilversum van 1984 is ook niet meer het Hilversum van 1924, dat zich een mooie toekomst had gedroomd als het Wassenaar van Amsterdam. Nu wordt het beeld bepaald door Rob Out van Veronica, een forse middle age buik geperst in een spijkerbroek en daar zijn de grieten van ons presentatieteam. De Gooise media-revolutie slaat hard toe en Sky Channel 15zoekt het nog lager.

De Dudokkamer is de oude werkkamer van de architect in zijn raadhuis. Er is wat materiaal uitgestald waar een deskundoloog misschien wijzer van wordt maar ik miste twee sleutelstukken. Allereerst de Mondriaan die Dudok zelf uitzocht in Parijs en die door wrevelige bestuurders 20naar zijn werkkamer werd verbannen. Die Mondriaan hangt nu in het Amsterdamse Stedelijk tot eeuwige schande van Hilversum. En dan het *Vizioen* van Dudok, het schilderij dat hij van zijn schepping maakte toen die nog *als een droom* in zijn hoofd zat. Een bode brengt me naar een vergaderzaaltje. Het is gelukkig gespaard. Daar rijst het raadhuis op in kleuren 25ren van eigeel en oker, tussen gestileerde bomen met paarsblauwe schaduwen en in de beheerste bloemenwælde van een Engelse tuin. Kleuren van Seurat vertaald in Hoog Hollands.

Er mag vrij in het raadhuis worden gedwaald, de burgerzaal, de raadzaal, de trouwzaal, superieur werk, één groot zelfportret van de maker, 30van een goedgeklede, mooie heer, perfect van manieren, zelfbewust met een ondertoon van arrogantie in zijn spreken, ongewoon erudiet en naar alle kanten camouflerend wat hij eigenlijk was: een gevoelig kunstenaar met een hunkering naar een mooie, ooggevallige, spirituele wereld. Hij heeft die kunstenaar één keer losgelaten. Toen ontstond het raadhuis. 35Daarna is het nooit meer gelukt. Ga dus even voor het schilderij in het vergaderzaaltje staan. Misschien wilt u ook in die wereld leven.

De wervende babbelen van de Jodenhoek

Elke zondagmorgen gingen we naar de kerk en dan haastig naar de oude stad voor de Jodenhoek, dat was onze joods-christelijke traditie. Je was de 40jodenbuurt nog niet binnen of de kraampjes begonnen en er leek geen einde aan te komen. Kijk, zeiden we, voor de joden is het vandaag maandag, dus die mogen gewoon werken.

(Walter van den Broeck, *Brief aan Boudewijn*. Manteau, Antwerpen/
Amsterdam, 1982, roman, p. 5.)

46

Sire,

U die onverpoosd een levendige belangstelling voor het kulturele leven in het algemeen en voor de Vlaamse letteren in het bijzonder aan de dag pleegt te leggen, u zult het mij niet euvel duiden, dat ik mezelf niet uitvoerig aan u voorstel. U kent mij immers grondiger en u schat mijn werk hoger dan degenen die er zich uit hoofde van hun functie in de kulturele sektor ernstig mee bezig zouden moeten houden. Dat blijkt overduidelijk uit het feit dat u mij af en toe, bij Koninklijk Besluit, een bescheiden toelage doet geworden, die het mij mogelijk maakt mij aan de schone letteren te blijven wijden, zonder materieel al te zeer in de verdrukking te geraken. (In naam van mijn vrouw, mijn twee kinderen en natuurlijk ook in mijn eigen naam, maak ik graag van de gelegenheid gebruik om u daar van harte voor te bedanken.)

Een curriculum vitae zou, vrees ik, alleen maar van valse bescheidenheid 15 getuigen, en u weet dat ik gewone bescheidenheid al zo erg vind.

Dat ik u met een kleine 'u' aanschrijf, mag u echter niet als vrijpostigheid beschouwen. Het is mij bekend dat de sekretaris van uw gemalin, jaren geleden al, in een interview verklaard heeft, dat u niet langer op die kapitale 'U' staat.

20 Al van toen ik nog een kind was wil ik u uitvoerig schrijven. Dat is een familietrek, moet u weten. Mijn grootvader, u weet wel, Peter Jules van den Broeck, korrespondeerde in de vijftiger jaren geruime tijd met de Texaanse senator Lyndon B. Johnson, die in 1963, na de moord op John Kennedy, President van de Verenigde Staten zou worden. Er schortte 25 wat aan opa's pensioenregeling of zo. Ik zoek dat te gepasten tijde wel eksakt voor u uit.

Mijn vader, Robert Sidney van den Broeck, drukte zijn vaders sporen.

Hij dacht van zichzelf dat hij socialist was, omdat hij *Volksgezette* las en getrouw luisterde naar de *Politieke Tribune* van het NIR, vooral als de socialistische 30 voorman, Jos van Eynde, u overbekend, zich bulderend tot het Vlaamse volk richtte.

Nooit is hij echter lid geweest van de BSP en maar een blauwe maandag van het ABVV. En als wij ons bord weer eens niet geheel leeg hadden 35 getogen, zei hij dat het maar weer gauw oorlog moest worden. De klassenstrijd vond hij een hersenschim. Hij kende de arbeiders te goed, en was ervan overtuigd dat noch geduldige overreding, noch een spontane reflexen het juk van zich af zou doen schudden. Wie acht uur gewerkt heeft, is de lust vergaan om de revolutie voor te bereiden, die wil alleen met rust gelaten worden.

40 Oneindig veel meer verwachtte hij echter van het geschreven woord. Als donkere onheilswolken zich aan de einder samenpakten – de Berlijnse luchtbrug, de Koreaanse oorlog, de Cuba-krisis, de Vietnamese oorlog – greep hij naar pen

Abbé, Julius P, beambte, activist (St.-Truiden 9 december 1874 – Oostende 7 januari 1931).

Werkte bij het zeewezen te Oostende, o.a. als ontvanger van de scheepvaartrechten. Jarenlang was l'Abbé actief in het Vlaamsgezinde culturele leven van vrijzinnig Oostende. Schoolvriend van de activistische onderwijzer Steven Prenau, werkte hij veel samen met Eugeen Everaerts in het Van Neste-Genootschap, het Algemeen Nederlands Verbond en bij het organiseren van leeskringen. Evenals Everaerts was l'Abbé in de Eerste Wereldoorlog activistisch gezind. In het begin van 1915 bevond hij zich bij de kleine groep Oostendse activisten, waartoe o.m. Eugeen van Oye, Frans van den Weghe, Leo van den Bogaerde, Hendrik Janssens en August Quarin behoorden. Het besluit om van dit groepje een vaste afdeling van Domela Nieuwenhuis Nyegaards Jong-Vlaamsche Beweging te maken, viel op 18 juli 1915 ten huize van Julius l'Abbé.

15 Bijzonder op de voorgrond getreden is l'Abbé niet. Zijn scherpe geest blijkt echter uit zijn talrijke brieven aan Eugeen Everaerts, die in 1918 uitweek naar Nederland, alsmede uit zijn artikel Maeterlinck l'Admirable in de Vlaamsche Post, nr. 114 (14 juni 1915), geschreven naar aanleiding van Maeterlincks redevoering in het Scala-theater te Milaan, waar hij de Vlaamse soldaten als de redders van de Latijnse cultuur betitelde. Ook de beoordelingen in zijn brieven van de persoonlijkheden van Domela en Van Oye zijn kritisch en curicus.

Abeele, Albijn van den, kunstschilder en letterkundige (Sint-Martens-Latem 27 augustus 1835 – Sint-Martens-Latem 22 december 1918).

25 Van den Abeele was burgemeester (1869-'76) en daarna gemeentesecretaris van zijn geboortedorp. Hij publiceerde van 1859 af novellen, historische monografieën en streekromans. Sinds 1874 beoefende hij de schilderkunst; hij wordt de stamvader van de Latemse kunstenaars genoemd. Hij publiceerde o.m. in de Beurzen-Courant, in De Schelde en in 30 de Volksalmanak van het Willemsfonds. Was een der eerste leden van het Vlaamsch Verbond, bij de oprichting in 1861. Was bevriend met F. de Potter, J. Vuylsteke, F. Snellaert, Eug. van Oye (met wie hij veel correspondeerde), J. de Saint-Genois. Lod. Scharpé e.a. Ofschoon hij geen bepaalde rol in de vb vervulde, behoort hij tot degenen, die steeds bewust 35 hun volksaard trouw bleven en door geschriften en levenshouding een indringende invloed uitoefenden op hun vrienden en op de landelijke bevolking.

ABN-kernen, benaming van de jongerenorganisatie voor de verspreiding van het Algemeen Beschaafd Nederlands in Vlaanderen. Opgericht in 40 1950 te Antwerpen; enkele jaren later werd het hoofdkwartier van de actie naar Leuven verplaatst, waar enkele studenten deze kernen leidden van het Centraal Secretariaat van de ABN-kernen uit. De eerste jaren waren gekenmerkt door een sterk idealisme, maar ook nog door een 'gebrek aan organisatorische vaardigheid', zoals de kernen zelf in 1971 getuigden.

4.1 Opheffing van het verschil *ei/ij* en *au/ou*

TEKST 1	14	beschijdenhijd
	15	beschijdenhijd
r. 01 gezondheidsraad	16	kljne, vrijpostighijd
04 <i>oug</i> (ustus)	32	blouwe
05 hoeveelhijd	34	<i>zij</i>
07 gezondheidsraad	34	<i>gouw</i>
11 gezondheidsraad	35	arbijders
21 reactorvijlighijd	38	berijden
22 gezondheidsraad	40	onijndig
25 gezondheidsraad	41	onhijlswolken, ijnder
27 mogelijkhijd		
31 gezondheidsraad	TEKST 4	
41 kljner	r. 10	kljne

TEKST 2	18	aanlijding
	24	<i>ougustus</i>
r. 07 ijndelijk	38	versprijding
09 zorgvuldighijd	41	lijdden
25 <i>ijgeel</i> , paarsblouwe	44	vaardighijd
32 ijgenlijk		
41 <i>ijnde</i>	<i>tekst nr.</i>	<i>totaal</i>
41 zijden		<i>gemiddelde</i>
		<i>per regel</i>

TEKST 3	1	12	0,3
	2	7	0,17
r. 08 <i>lijt</i>	3	18	0,45
08 beschijden	4	6	0,15
12 <i>ijgen</i>	1 t.m. 4	43	0,27
12 gelegenhijd			

4.2 Opheffing van de regel der gelijkvormigheid en spelling van *g* en *ch* als *g*

NB Omdat de opheffing van de regel der gelijkvormigheid een onderdeel is van de Spelling-85 en deze spelling in verband daarmee kiest voor het schrijven van *g* en *ch* als *g* (in alle posities), is deze laatste wijziging hier eveneens doorgevoerd. Niet doorgevoerd zijn andere wijzigingen van de Spelling-85, bijv. *atvies*, *mogelijkheid*.

TEKST 1	11	gezonthitsraat, gespeelt, raat
	12	hanthaaft
r. 01 gezonthitsraat	14	slagtoffers
02 gedagt	17	verandert
05 hoeveelheit, ongegront	20	wort, beschouwt
07 gezonthitsraat	21	atvies, reactorveiligheit
08 atvies	22	wert, uitgebragt,
09 raat		gezonthitsraat, zig

24 *zig, verbint, vlugtig*
 25 *gezondheidsraat, egter, tog*
 27 *steets, mogelijkheid*
 29 *slagtoffers*
 30 *slagtoffers*
 31 *gezondheidsraat, sgatting*
 34 *besgadiging*
 36 *raat*
 37 *gebouwt*
 38 *opgesteld*
 40 *sgade, atvies*

TEKST 2

r. 02 *raathuis, sints*
 03 *raathuis*
 05 *hant, gehat*
 07 *sgepper, raathuis*
 08 *voorlichtingsmateriaal*
 09 *zorgvuldigheid*
 10 *zig*
 11 *hat, gedroomt*
 12 *wort, beelt, bepaalt*
 14 *hart*
 16 *argitect, raathuis*
 17 *uitgestalt*
 18 *wort*
 19 *uitzocht*
 20 *wert*
 21 *sgande*
 22 *sgilderij, sgepping*
 23 *hoofl*
 24 *gespaart, raathuis*
 25 *sgaduwen*
 27 *vertaalt*
 28 *raathuis, gedwaalt, raatzaal*
 30 *goetgeklede*
 32 *camouflerent*
 33 *werelt*
 34 *ontstont, raathuis*
 35 *sgilderij*
 36 *werelt*
 39 *stat, joots*

TEKST 3

r. 02 *onverpoost*
 05 *sgat*

08 *besgeiden*
 09 *sgone*
 12 *gelegenheit*
 14 *besgeidenheit*
 15 *besgeidenheit, vint*
 16 *aansgrijf, vrijpostigheid, egter*
 17 *bekent, besgouwen*
 18 *verklaart*
 20 *kint, sgrijven*
 22 *tijt*
 23 *moort*
 24 *sgortte*
 28 *dagt, zigzelf*
 30 *overbekent, bulderent, zig*
 31 *rigtte*
 32 *egter, lit*
 33 *bort*
 35 *vont*
 35 *sgim, goet*
 36 *overtuigt, nog*
 37 *zig, agt, sgudden*
 40 *verwagtte, egter, gesgreven, woort*
 41 *zig*
 42 *lugtbrug*

TEKST 4

r. 03/
 04 *sgecpvaartregten*
 05 *sgoolvrient*
 07 *Nederlants, Verbont*
 09 *gezint, bevont, zig*
 10 *Oostentse*
 15 *voorgront, sgerpe*
 16 *egter*
 18 *gesgreven*
 23 *kunstsgilder*
 27 *sints*
 28 *sgilderkunst, wort*
 29 *genoemt*
 30 *Willemsfonts*
 31 *oprigting*
 31 *bevriect*
 33 *ofsgoon*
 34 *steets*
 35 *volksaart, gesgriften*
 36 *invloet*
 39 *Besgaaft, Nederlants, opgerigt*

40 wert, hoofkwartier

44 vaardigheid

50

<i>tekst nr.</i>	<i>totaal</i>	<i>gemiddelde per regel</i>
1	51	1,27
2	42	1
3	45	1,12
4	34	0,85
1 t.m. 4	172	1,07

4.3.1 *Opheffing van de regel der analogie in werkwoordsvormen*

TEKST 1

r. 20 *word*
24 *verbind*

TEKST 2

r. 12 *word*
18 *word*

TEKST 3

r. 24 *schorte*
31 *richte*
40 *verwachte*

TEKST 4

r. 28 *word*
41 *leiden*

<i>tekst nr.</i>	<i>totaal</i>	<i>gemiddelde per regel</i>
1	2	0,05
2	2	0,05
3	3	0,07
4	2	0,05
1 t.m. 4	9	0,06

4.3.2 *Andere interpretatie van de regel der gelijkvormigheid in werkwoordsvormen*

TEKST 1

r. 01 *komd*
07 *zegd*
08 *komd*
12 *handhaafd*
20 *word*
23 *baseerd*
24 *verbind*
25 *waarschuw*
27 *bestaad*
29 *komd*
31 *heefd*
36 *beklemtoond*
39 *bepaald*

TEKST 2

r. 02 *heefd*
05 *voerd*
05 *heefd*
09 *wemeld*
12 *word*
14 *slaad*
18 *word*
20 *hangd*
23 *brengd*
24 *rijds*
34 *heefd*
36 *wild*

TEKST 3	tekst nr.	totaal	gemiddelde per regel
r. 04 p[le]egd, zuld			
05 kend	1	13	0,32
09 doet	2	12	0,30
18 heefd	3	7	0,17
19 staad	4	2	0,05
37 heefd	1 t.m. 4	34	0,21

51

TEKST 4

- r. 28 word
34 behoord

4.4 *Opheffing van de regel der analogie in samenstellingen met een tussenklank*

TEKST 1

—

TEKST 2

- r. 26 bloemeweelde
37 Jodehoek
39 Jodehoek
40 jodebuurt

TEKST 3

- r. 34 klassestrijd

4.5 A *Bastaardwoorden: Spelling-85*

TEKST 1

- r. 02 kernsentrale
03 redakteuren
04 kernsentrale
05 radioactieve
06 defekt, kernsentrale
08 kernsentrales
08 atfies
10 kernenerzjje
11 krusiale
12 lekkaazje, sentrale
13 evakuaatsie
14 sentrale
17 reaktorongeval
18 radioactieve
19 reaktor, senario

TEKST 4

- r. 38 jongereorganisatie

tekst nr.	totaal	gemiddelde per regel
1	—	—
2	4	0,1
3	1	0,02
4	1	0,02
1 t.m. 4	6	0,04

- 20 realisties
21 atfies, kommissie,
reaktorveiligheid
23 bazeert, radioactieve
26 senario
28 lekkaazje, kernsentrale
29 maksimale
32 lekkaazje, sijfer, inkluzief
33 kankerpasjenten, desennia,
lekkaazje
34 genetiese
36 sentrales
38 evakuaatsieplan
39 sentrale
40 atfies
41 diskussie, riziko

TEKST 2

- r. 04 Dudokroete
- 08 presizie
- 14 prezentaatsietiem, revoluutsie
- 16 argitekt
- 30 pèrfekt
- 31 arrogantsic
- 32 kamoëflerend
- 39 kristelijke, tradietsie

TEKST 3

- r. 03 bizonder
- 06 funksie
- 14 kurrikulum, vitee
- 18 intervjoe
- 24 Prezident
- 25 pensjoen
- 28 soosjalist
- 29/
- 30 soosjalistiese
- 38 revoluutsie
- 42 krizis

TEKST 4

- r. 01 aktivist
- 04 aktief, kulturele
- 05 aktivistiese
- 08 organiseren
- 09 aktivisties
- 10 aktivisten
- 15 bizonder
- 20 kultuur
- 22 krities, kurieus
- 26 sekretaris
- 26 publiseerde
- 27 historiese, monografiën
- 29 publiseerde
- 32 korrespondeerde
- 38 jongerenorganizaatsie
- 40 aksie
- 42 Sentraal, Sekretariaat
- 44 organisatoriese

tekst nr.	totaal	gemiddelde per regel
1	57	1,42
2	18	0,45
3	19	0,47
4	33	0,82
1 t.m. 4	127	0,79

4.5 B *Bastaardwoorden: PW-1/PW-2*

NB Voor de woorden waar het hier om gaat zijn er – voorzover kon worden vastgesteld – geen verschillen tussen PW-1 en PW-2.

TEKST 1

- r. 02 kernsentrale
- 03 redakteuren
- 04 kernsentrale
- 05 radioaktieve
- 06 defekt, kernsentrale
- 08 kernsentrales
- 11 krusiale
- 12 sentrale
- 13 evakuatie
- 14 sentrale
- 17 reaktorongeval
- 18 radioaktieve
- 19 reaktor, senario
- 20 realisties
- 21 kommissie, reaktorveiligheid
- 23 bazeert, radioaktieve
- 26 senario
- 28 kernsentrale
- 29 maksimale
- 32 sijfer, inkluzief
- 33 desennia
- 34 gnetiese
- 36 sentrales
- 38 evakuatieplan
- 39 sentrale
- 41 diskussie, riziko

TEKST 2

- r. 04 Dudokroete
- 08 presizie
- 14 prezentatieteam
- 16 architekt
- 30 perfekt
- 32 *kamoefflerend*
- 39 kristelijke

- 08 organiseren
- 09 *aktivisties*
- 10 aktivisten
- 20 *kultuur*
- 22 *krities, kurieus*
- 26 gemeentesekretaris,
publiseerde
- 27 *historiese, monografiën*
- 29 publisceerde
- 32 *korrespondeerde*
- 38 organisatie
- 40 *aksie*
- 42 Sentraal, Sekretariaat
- 44 *organizatoriese*

TEKST 3

- r. 06 funksie
- 24 Prezident
- 28 sosialist
- 29/
- 30 *sosialistiese*
- 42 krisis

<i>tekst nr.</i>	<i>totaal</i>	<i>gemiddelde per regel</i>
------------------	---------------	---------------------------------

1	37	0,92
2	9	0,22
3	7	0,20
4	30	0,70
1 t.m. 4	83	0,52

TEKST 4

- r. 01 *aktivist*
- 04 *aktief, kulturele*
- 05 *aktivistiese*

4.5 c a *Bastaardwoorden: Wdl. zonder keuzemogelijkheid (voorkeurspelling + enige spelling)*

TEKST 1

- 22 *correspondeerde*
- 25 *exact*
- 36 *reflex*
- 42 *crisis*

TEKST 2

TEKST 4

TEKST 3

- r. 02 *culturele*
- 06 *functie*
- 07 *sector*
- 17 *secretaris*

<i>totaal</i>	<i>gemiddelde per regel</i>
9	0,22

4.5 c d *Bastaardwoorden: Wdl. zonder keuzemogelijkheid (vernederlandste spelling)*

NB Bij het omspellen van de teksten is in dit geval het systeem gevolgd, dat elk woord vernederlandst is indien en in zoverre in de categorie waartoe het behoort, in de Wdl. vernederlandste spellingen voorkomen. Dit wil dus niet zeggen dat de Wdl. van elk afzonderlijk woord een vernederlandste spelling geeft. Zo spelt de Wdl. het woord *risico* uitsluitend op de hier vermelde manier. Omdat echter naast *organisatie* ook *organizatie* en naast *actie* ook *aktie* als toegelaten vormen voorkomen, is *risico* hier omgespeld tot *riziko*. In het (overigens niet in de Wdl. voorkomende) woord *cruciaal* is de eerste *c* om de zojuist vermelde reden door een *k* vervangen, maar de tweede *c* gehandhaafd: de Wdl. spelt de als *s* uitgesproken *c* alleen als *c* (afgezien van een paar al heel lang bestaande spellingen als *sigaar*, *sigaret*, *singel*, die hierbij niet in aanmerking genomen zijn).

TEKST 1

- r. 03 redakteuren
- 05 radioactieve
- 06 defekt
- 11 *kruciale*
- 13 evacuatie
- 17 reaktorongeval
- 18 radioactieve
- 19 reaktor
- 21 *kommissie*, reaktorveiligheid
- 23 bazeert, radioactieve
- 29 maksimale
- 32 inkluzief
- 38 evacuatieplan
- 41 *diskussie*, *riziko*

TEKST 2

- r. 04 *Dudokroete*
- 08 precizie
- 14 presentatieteam
- 16 architect
- 30 perfekt
- 32 *kamoellerend*
- 39 *kristelijke*

TEKST 3

- r. 24 *Prezident*
- 42 *krizis*

TEKST 4

- r. 01 *aktivist*
- 04 *aktief*, *kulturele*
- 05 *aktivistische*
- 08 *organizeren*
- 09 *aktivistisch*
- 10 *aktivisten*
- 20 *kultuur*
- 22 *kurieus*
- 25 *gemeentesekretaris*
- 32 *korrespondeerde*
- 38 *jongerenorganisatie*
- 40 *aktie*
- 42 *Sekretariaat*
- 44 *organizatorische*

<i>tekst nr.</i>	<i>totaal</i>	<i>gemiddelde per regel</i>
1	19	0,47
2	8	0,2
3	2	0,05
4	15	0,37
1 t.m. 4	44	0,27

Deze bijlage bevat lijsten van woorden, behorend tot categorieën waarin volgens de huidige spelling meer dan één spelvorm van hetzelfde woord voorkomt, zonder dat daarvoor regels te geven zijn. De lijsten zijn gebaseerd op een steekproef uit de Wdl. Een nadeel hiervan is dat in de Wdl. een vrij groot aantal (thans) gebruikelijke bastaardwoorden ontbreekt (bijv. *computer*, *cruciaal*, *quiz*). Daar staat echter tegenover dat alleen de Wdl. de officiële Nederlandse spelling bevat. De spelling van bastaardwoorden die niet in de Wdl. maar wel in de moderne woordenboeken staan, berust uiteindelijk op persoonlijke beslissingen van de bewerkers van die woordenboeken. Een zekere mate van willekeurigheid en inconsequentie blijkt daarbij moeilijk te vermijden. Zo geven zowel Koenen²⁷ als Van Dale¹¹ het niet in de Wdl. voorkomende *academisme* alleen in deze vorm, terwijl een toegelaten spelling met *k* hier meer in de geest van de Wdl. was geweest, die ook een *k* toelaat in *academie* (en samenstellingen daarmee) en *academisch* (niet in *academicus*, maar dat ligt aan de Latijnse uitgang – vgl. bijv. *medicus*, *politicus*, *technicus*, waar eveneens alleen de *c*-spelling toegelaten is – al staat dat laatste niet expliciet in de Leidraad van de Wdl.).

De steekproef omvat de letters *a*, *c*, *k* en *q*, die tezamen 103 bladzijden beslaan, dat is bijna een zesde deel van de Wdl. De letters *c*, *k*, en *q* zijn gekozen om een groot aantal voorbeelden van *c/k*- en *qu/kw*-spellingen te verkrijgen (uiteraard lang niet alle, maar alleen die waar de betrokken letters aan het woordbegin voorkomen). De letter *a* is erbij genomen als een 'neutrale' letter.

De volgende (sub)categorieën van woorden zijn niet opgenomen:

- 1 De woorden waarbij het voorkomen van een voorkeurspelling en niet-voorkeurspelling op bepaalde regels berust. Hiertoe behoren o.a.:
 - de spelling *th/t* (zie Wdl., p. LI)
 - de woorden op *-icus* (zie hierboven)
 - de woorden op *-isatie*, *-iseren* en *-isering* (zie Wdl. p. LI), alsmede *-iseur* (in de Wdl. niet als zodanig vermeld), die steeds een niet-voorkeurspelling met een *z* hebben.
- 2 De woorden met een *s*, soms uitgesproken als *z*, die niet tot de zojuist genoemde subcategorie behoren. Wat de uitspraak met *z* dan wel *s* betreft, bestaat er nl. naar de mening van schrijver dezes teveel variatie en onzekerheid. Afgezien van het feit dat de *z* voor veel Nederlanders geen fonem is (de *s*-uitspraak kan hier nog tot het niet-standaardtaalgebruik gerekend worden), bestaat er variatie tussen Vlaanderen (bijv. *universiteit* met *s*) en Nederland (bijv. *universiteit* met *z*), maar bij veel woorden ook onzekerheid, in ieder geval in Nederland (bijv. bij *asyl* en *corso*).
- 3 De woorden met een *c*, uitgesproken als *s*. In deze categorie komen in de Wdl. bijna geen dubbele spellingen voor (zie Wdl., p. XLVII). In de steekproef betrof dit alleen *cigarillo*, ook *sigarillo*. Het leek weinig zinvol hier alle woorden met een *c* als enige spelling op te nemen.

- 4 De 'zie ook'-vormen (bijv. *chry sant*, zie ook *kry sant*). Het gaat hier meestal om een verschil in spelling dat correspondeert met een uitspraakverschil. Het is niet aanbevelenswaardig te achten, dat een eventuele opheffing van de keuzemogelijkheid in de spelling zich zou gaan uitstrekken tot gevallen waarin uitspraakvariatie bestaat.
- 5 De meeste afleidingen en samenstellingen waarvan het grondwoord in de steekproef voorkomt (eventueel als onderdeel van een andere afleiding of samenstelling), voorzover ze geen spellingverschil vertonen. Opname van alle afleidingen en samenstellingen zou sommige lijsten tot een nog veel grotere omvang hebben doen uitdijen dan ze nu al hebben. Soms leek het echter toch nuttig twee of meer van dergelijke verwante woorden te vermelden; indien mogelijk is dit in 'verkorte vorm' gedaan. Zo is van de in de Wdl. voorkomende lemma's *curator*, *curatorium*, *curatorschap* en *curatrice* alleen '*curator(ium)*' opgenomen; daarnaast is uiteraard de dubbele spelling '*curatele*' ook '*kuratele*' vermeld.

Vooraf bij de woorden die als enige spelling een *k* hebben, deed zich het probleem voor welke woorden in de desbetreffende lijst moesten worden vermeld. Als uitgangspunt is hier genomen of het woord in de taal waaraan het ontleend is, al dan niet met een *k* werd gespeld. (Bij twijfel omtrent de etymologie werd het etymologisch woordenboek van Jan de Vries geraadpleegd; kwam het betrokken woord daar niet voor of was de etymologie onduidelijk, dan werd het weggelaten.) Op deze wijze kwamen alle Franse en Latijnse leenwoorden in principe voor opname in aanmerking. Er is echter een uitzondering gemaakt voor zeer vroege ontleeningen uit het Latijn als *kalk*, *klooster*, *koster*, die voor het moderne taalgevoel zeker geen 'bastaardwoorden' zijn. De lijst is op deze manier toch nog vrij lang geworden en men kan zich afvragen wat het nut van een dergelijke lijst is: ze bevat grotendeels woorden die geen van de nu levende Nederlandstaligen in contemporaine teksten ooit anders gespeld heeft gezien (*kalkoen*, *kapitaal*, *kolonel*, *kristal* enz.), en waarvan het dus bepaald niet waarschijnlijk is dat iemand ze bij een nieuwe spellingregeling met een *c* zal willen spellen (wat bijv. nog wel zou kunnen gelden voor een woord als *koket*, dat vóór 1954 meestal *coquet* werd gespeld). Toch heeft deze lijst wel degelijk nut, nl. om te laten zien dat de *k*-spelling – ook in Nederland – lang niet in alle gevallen een innovatie van de Woordenlijstcommissie is geweest.

De woorden zijn in de lijsten vermeld in de enige spelling of in de voorkeurspelling. In het laatste geval is bij het eerste woord van de lijst ook niet-voorkeurspelling vermeld, zoals in de Wdl. voorafgegaan door '*ook*'. Soms is de letter of zijn de letters waar het om gaat, duidelijkheidshalve gecursiveerd.

1 *ae/e*

a Enige spelling *ae*

b Voorkeurspelling *ae*

quaestor (*ook kwestor*)
quaestuur

c Voorkeurspelling *e*

cesuur (*ook caesuur*)
kwestieus

d Enige spelling *e*

anapest
anemic
anesthesie
kwestie

2 *c/k*

a Enige spelling *c*

abactis
abacus
abdicatie
acacia
acajou
acapella
accountant
acre
acrostichon
actinisch
activa
allocutie
analecta
analecten
apocalyptisch
apocope
aquaduct
arcade
arcadia
arcanum
arsenicum
aucuba
caban

cacao
cachelot
cache-nez
cache-pot
cachet
cachot
cadeau
cadmium
café
caféine
cafeteria
cahier
caissière
caisson
cake
calcinatie
calcium
calendarium
calico(t)
calorifère
calque
calville
calvinisme
camarilla
cambium
camera
camouflage
campagne
(*zie de noot op p. 22*)
campanile
campêchhout
Canadees
canaille
canard
cannelure
canon
cantilene
cantille
cantinière
canto
cantor
canule
canzone
caoutchouc
cape
capillair
caprice
capsule
capuchon

carbolineum
 carga
 cargadoor
 cargo
 cariës
 carieus
 carillon
 carnivoor
 carré
 carrière
 carrosserie
 carrousel
 cartouche
 cascade
 cascara
 casco
 caseïne
 casino
 casus
 Catalaan(s)
 catalogus
 causerie
 causeur
 cavalier
 cayennepeper
 caritatief
 circa
 circuit
 circulaire
 circulatie
 circumflex
 circus
 claim
 clair-obscur
 clan
 claque
 classis
 clausule
 clausuur
 claviger
 clearing
 clematis
 clericus
 cliché
 dimaeterisch
 climax
 clip
 clivia
 cloaca

close-up
 clou
 coadjutor
 cocaïne
 cochenille
 cockpit
 cocktail
 coda
 codeïne
 codex
 codicil
 codille
 cognac
 coiffieren
 coiffeur
 coïtus
 collaps
 collegium
 colli
 collier
 collo
 collodium
 collodion
 colloïde
 colloquium
 colofonium
 coloradokever
 colportage
 colporteur
 columbarium
 commanditair
 commandite
 commercieel
 commodore
 communiqué
 compendium
 complet
 complex
 compositum
 compote
 compounddynamo
 comprimé
 concaaf
 concern
 conchylien
 conciërge
 concilie
 conclave
 concours

<i>concupinaat</i>	<i>couperen</i>
<i>concubine</i>	<i>coupeur</i>
<i>conditionalis</i>	<i>coupure</i>
<i>condoléance</i>	<i>cour</i>
<i>conductor</i>	<i>courant</i>
<i>conduitestaat</i>	<i>courtage</i>
<i>confetti</i>	<i>courtisane</i>
<i>confiteor</i>	<i>courtoisie</i>
<i>conform</i>	<i>court-pendu</i>
<i>conformist</i>	<i>couvert</i>
<i>congé</i>	<i>couveuse</i>
<i>conn/gnossement</i>	<i>cowboy</i>
<i>conopeum</i>	<i>crack</i>
<i>consciëntie(us)</i>	<i>crapaud</i>
<i>conservatorium</i>	<i>craquelé</i>
<i>consigne</i>	<i>craquelure</i>
<i>console</i>	<i>crawl</i>
<i>consortium</i>	<i>crayon</i>
<i>conto</i>	<i>crèche</i>
<i>contour</i>	<i>credenstafel</i>
<i>contra</i>	<i>credit</i>
<i>contrabande</i>	<i>credo</i>
<i>contrabas</i>	<i>creëren</i>
<i>contrefort</i>	<i>crematorium</i>
<i>controverse</i>	<i>crème</i>
<i>convalescent</i>	<i>crêpe</i>
<i>conventueel</i>	<i>crescendo</i>
<i>convex</i>	<i>Cresus</i>
<i>cornedbeef</i>	<i>criant</i>
<i>corner</i>	<i>cricket</i>
<i>corporale</i>	<i>crinoline</i>
<i>corps</i>	<i>criterium</i>
<i>corridor</i>	<i>Croesus</i>
<i>corrigendum</i>	<i>croquet (spel)</i>
<i>corsage</i>	<i>cross-country</i>
<i>corso</i>	<i>croupier</i>
<i>coryfée</i>	<i>cru</i>
<i>cosinus</i>	<i>crucifix</i>
<i>costumen</i>	<i>crypte</i>
<i>costumier</i>	<i>cryptogram</i>
<i>coterie</i>	<i>Cubaan(s)</i>
<i>cotillon</i>	<i>culinair</i>
<i>couchette</i>	<i>culture</i>
<i>coulant</i>	<i>cultus</i>
<i>coulisse</i>	<i>cupido</i>
<i>couloir</i>	<i>curaçao</i>
<i>coulomb</i>	<i>curator(ium)</i>
<i>coupe</i>	<i>curie</i>
<i>coupé</i>	<i>curiosum</i>

curve
 custode
 custos
 cyclaam
 cyclamen
 cyclisch
 cycloon
 cycloop
 cyclostyle
 cyclotron
 cyclus

b Voorkeurspelling *c*

abstract
 (*ook* abstrakt)
 academie
 acanthus
 acclamatie
 acclimatisatie
 accolade
 accomodatatie
 accompagnateur
 accordeon
 accorderen
 accrediteren
 accres
 accu
 accumulatie
 accuraat
 accusatief
 acoliet
 acribie
 acrobaat
 acteren
 acteur
 actie
 actief
 actionair
 actuariel
 actueel
 acustica
 adjectief
 adjunct
 adstructie
 advocaat
 affect
 affectatie
 alcohol

alcoholica
 amicaal
 amict
 amplificatie
 anglicaan
 apocrief
 apodictisch
 apologetica
 architect
 arctisch
 aristocraat
 aritmetica
 articulatie
 aspect
 attractie
 auctie
 auscultatie
 autocraat
 cabaret
 cabine
 cabretleder
 cabriolet
 cactus
 cadans
 cadet
 calamiteit
 calculeren
 caleidoscoop
 calorie
 calqueerpapier
 cameo
 camelia
 camion
 canada (boom)
 canapé
 canceleren
 canoniek
 cantate
 cantharel
 canvas
 capaciteit
 capitonnieren
 capituleren
 capriool
 captatie
 captie
 caracole
 carambole
 carbid

carbol
carbonaat
carbonpapier
Carboon
carburateur
carnaval
carnet
carter
cartografie
cartot(h)cek
cassatie
cassave
casseren
castagnetten
castigeren
castreren
casueel
casuïstiek
cataclysme
catacombe
catalecten
catalepsie
catalogoog
catalogiseren
catarre
catastrofe
catechismus
catechumeen
categorie
causaal
cautie
cavalerie
cavalcade
clandestien
claris
classicisme
classificeren
claxon
clementie
cleresie
clerus
cliënt
closet
clown
club
coaguleren
coalitie
cobra
cocon

code
coëducatie
coëfficiënt
coherent
cohesie
cohort
coïncidentie
cokes
colbert
collaboreren
collatie
collecte
collega
college
collegiaal
colofon
colonnade
colonne
coloratuur
colportereren
combineren
comfortabel
comité
commandant
commanderen
commando
commensaal
commentaar
commies
commissaris
commissie
commissionair
committent
commode
communie
compact
compagnon
comparant
comparatief
compartiment
compassie
compensatie
competent
competeren
competitie
compilatie
compleet
complement
completen

completeren
 complicatie
 compliment
 component
 componeren
 composit
 compost
 compressor
 compromis
 compromitteren
 comptabel
 concentreren
 concentrisch
 concept
 concert
 concessie
 conciliatic
 concipiëren
 condaaf
 conclusie
 concordaat
 concordantie
 concreet
 concurrent
 condenseren
 conditie
 condoleantie
 condoleren
 condor
 conducteur
 confectie
 confederatie
 conferentie
 confessie
 confidentie
 configuratie
 confirmatie
 confiscatie
 confituren
 conflict
 confrater
 confrontatie
 confusie
 confuus
 congestie
 conglomeraat
 congregatie
 congres
 congruent

conifeer
 conisch
 conjugatie
 conjunctie(f)
 conjunctuur
 connectie
 conrector
 consacreren
 conscriptie
 consecratie
 consequent
 consent
 conservatief
 conservator
 conserveren
 conserveren
 considerans
 consideratie
 consignatie
 consistent(ie)
 consistorie
 consolideren
 consonant
 consorten
 constant
 constateren
 constellatie
 consternatie
 constipatie
 constitutie
 constructie
 consul
 consulent
 consult
 consument
 consumptie
 contact
 contaminatie
 contant
 contemplatie
 contentieus
 context
 continent
 contingent
 continuïteit
 contract(ie)
 contradictie
 contrarie
 contrariëren

contrast
 contributie
 controle
 contubernaal
 conveniëren
 convent
 conventie
 conventikel
 convergentie
 conversatie
 conversie
 converteren
 convocatie
 convoceren
 coöperatie
 coöptatie
 coördinaten
 coördineren
 copieus
 copuleren
 corporatie
 corporeel
 corpulent
 correct
 correlatie
 correspondentie
 corrigeren
 corrosie
 corrupt
 corvee
 cosmetiek
 cot(h)urn(e)
 couplet
 coupon
 creatie
 creatuur
 crematie
 creoline
 creool
 creosoot
 creperen
 cretonne(n)
 crimineel
 crisis
 criticaster
 croquet (voedsel)
 culminatie
 cultiveren
 cultuur

cumulatie
 curatele
 cureren
 curicus
 curiositeit
 cursief
 cursist
 cursorisch
 (klacht)delict
 (klasse)dictatuur
 (adjunct-)directeur
 (kies)district
 (knal)effect
 (koffie-)extract
 (kamer)fractie
 (kern)fysica
 (arbeids)inspectie
 (kaart)projectie
 (ampère)seconde
 (cirkel)sector
 (kleuren)spectrum

c Voorkeurspelling *k*

akkoord (*ook* accoord)
 akoniet
 alkali
 kadaver
 kakofonie
 kalligraferen
 kalomel
 kandelaber
 kandidaat
 kantie
 kantine
 kapucijn
 kapucijners
 karamel
 kariatide
 karikatuur
 kartel
 karteren
 kasjmier
 kassa
 kassarol
 kasuaris
 katapult
 (In de Wdl. op p. 101 als
 voorkeurspelling, op p. 246 als
 enige spelling vermeld.)

klassiek(en)
 klassikaal
 klavecimbel
 klerikaal
 koketterie
 koloriet
 kolorist`
 kopal(lak)
 kopiëren
 kopiïst
 kordon
 korpus
 kosmisch
 kosmogonie
 kosmografie
 kosmopoliet
 kostumeren
 kostuum
 kritiseren
 krokus
 (armen)praktijk
 (afval)produkt
 (kerst)vakantie

d Enige spelling *k*

abrikoos
 akant
 akoestiek
 akoestisch
 akte
 alkanna
 alkoof
 anakoloet
 anekdote
 kabas
 kabinet
 kadaster
 kader
 kadetje
 kaduuk
 kalamink
 kalander
 kalebas
 kal(c)fat(er)en
 kaliber
 kalkoen
 kalmoes
 kalot(je)

kalvijn
 kameel
 kamelcon
 kamelot
 kamenier
 kamfer
 kamille
 kamizool
 kampanje

(Ook *campagne* komt als enige spelling voor; blijkbaar is hier, in strijd met het op p. XLVII van de Wdl. vermeldde, sprake van betekenisverschil.)

kamperfoelie
 kampernoelie
 kanaal
 kanarie
 k(a)naster
 kandeel
 kandij
 kancel
 kanker
 kannibaal
 kano
 kanon
 kansel
 kanselier
 kanteloep
 kanton
 kantoor
 kanunnik
 kapel
 kapelaan
 kapitaal
 kapiteel
 kapitein
 kapittel
 kapoen
 kapot
 kappertje
 kapseizen
 karaat
 karabijn
 karaf
 karbeel
 karbies
 karbonade
 karbonkel

kardeel
kardemom
kardinaal
kardoen
kardoes
kareel
karet
karkas
karmeliet
karmijn
karmozijn
karonje
karos
karpet
kartets
karton
kartouw
kartuizer
karveel
karwei
karwij
kas
kastanje
kaste
kasteel
kastelein
kastoor
katafalk
katalysator
kat(h)eder
kat(h)edraal
kat(h)ete
kat(h)ode
kat(h)oliek
katoen
kavalje
kazak
kazemat
kazerne
kazuifel
klarinet
klaroen
klas(se)
klasseren
klassiaan
klimaat
kliniek
klyasma
klisteren

koelioneren
koelic
koer
koerier
koers
koffer
kohier
kokanjemast
kokarde
koket
koketteren
kokinje
kokos
kolder
kolibrie
kolick
kolokwint
kolom
kolombijntje
kolonel
kolonie
kolos(saal)
kolossus
komediant
komedie
komeet
komiek
komijn
komisch
komkommer
komma
kompas
komplot
kompres
konfijten
kongeraal
Kongolees
konserf (geneeskrachtige stroop)
konterfeitsel
konvooi
koord
kopij
koraal
korbeel
kordaat
kordeel
kordelier
kornak
kornalijn

kornet
 kornis
 kornoelje
 korporaal
 korps
 korset
 kortelas
 korund
 korvet
 kotelet
 kozijn
 krediet
 Kretenzer
 kristal
 kritiek
 kritisch
 krokodil
 kubiek
 kubisme
 kubus
 kulas
 kuras
 kurkuma
 kuur

3 *cc/ks*

a Enige spelling *cc*

acceleratie
 accept
 acces
 accident

b Voorkeurspelling *cc*

accent (*ook* aksent)
 accijns

c Voorkeurspelling *ks*

—

d Enige spelling *ks*

—

4 *ch/k*

a Enige spelling *ch*

—

b Voorkeurspelling *ch*

christelijk (*ook* kristelijk)
 Christus

c Voorkeurspelling *k*

antikrist (*ook* antichrist)

d Enige spelling *k*

karakter
 koor
 koraal

5 *ch/sj*

a Enige spelling *ch*

affiche
 antichambre
 archipel
 architect
 attaché
 campêchhout
 capuchon
 chagrijnle(d)er
 chalet
 chamade
 chambree
 champagne
 champignon
 chantage
 chaperonneren
 chapiter
 char-à-bancs
 charade
 charge
 charivari
 charlatan
 charmant
 chartreuse
 chasseur

chassis	<i>b</i> Voorkeurspelling - <i>é</i>
chauffeur	
chauvinisme	canapé (<i>ook</i> kanapee)
chef	comité
cheviot	
chevreau	<i>c</i> Voorkeurspelling - <i>ee</i>
chevron	—
chicane(ren)	
chiffonnière	
chignon	<i>d</i> Enige spelling - <i>ee</i>
chilisalpeter	
chimère	abonnee
chimpansee	chambree
<i>chinchilla</i>	<i>c</i> /korvee
Chinees	
chirurg	7 <i>gn/nj</i>
chocola(de)	
choqueren	<i>a</i> Enige spelling <i>gn</i>
cliché	
cochenille	campagne
couchette	(<i>zie</i> de noot op p. 22)
	champagne
<i>b</i> Voorkeurspelling <i>ch</i>	champignon
	chignon
chagrijn(ig) (<i>ook</i> sjagrijn(ig))	cognac
champetter	consignatie
chic	consigne
	<i>b</i> Voorkeurspelling <i>gn</i>
<i>c</i> Voorkeurspelling <i>sj</i>	
	<i>b</i> Voorkeurspelling <i>gn</i>
kasjmier (<i>ook</i> cachemir)	castagnetten (<i>ook</i> kastanjetten)
	<i>c</i> Voorkeurspelling <i>nj</i>
<i>d</i> Enige spelling <i>sj</i>	—
artisjok	
6 - <i>é(e)</i> / <i>-ee</i>	<i>d</i> Enige spelling <i>nj</i>
<i>a</i> Enige spelling - <i>é</i>	kampanje
	(<i>zie</i> de noot op p. 22)
attaché	karonje
café	kokanjemast
carré	kokinje
cliché	
communiqué	8 <i>ll/lj</i>
comprimé	
congé	<i>a</i> Enige spelling <i>ll</i>
coupé	
craquelé	canaille

cantille
carillon
cochenille
codille
collier
cotillon
quadrille

b Voorkeurspelling *ll*

—

c Voorkeurspelling *lj*

—

d Enige spelling *lj*

kornoelje

9 *ou/oe*

a Enige spelling *ou*

camouflage
caoutchouc
carrousel
cartouche
clou
contour
couchette
coulant
coulisse
couloir
coulomb
coupe
coupé
couperen
coupeur
coupure
cour
courant
courtage
courtesane
courtoisie
court-pendu
couvert
couvcuse

b Voorkeurspelling *ou*

couplet (*ook* koeplet)
coupon

c Voorkeurspelling *oe*

—

d Enige spelling *oe*

akoestiek
akoestisch
anakoloet
kornoelje

10 (*c*) *qu/k*

a Enige spelling *qu*

abdiqueren
acquit
antiquair
choqueren
communiqué
quadrille
quarantaine
quatre-mains
queue ('rij')
qui-vive

b Voorkeurspelling *qu*

confisqueren (*ook* konfiskeren)
quite
quotiënt

c Voorkeurspelling *k*

koketterie (*ook* *coquetterie*)

d Enige spelling *k*

arabesk
katern
keu ('biljartstok')
kien(en)
koket
koketteren
kroniek

11 (c)qu/(k)kw

a Enige spelling *qu*

acquitteren
aquaduct
aquarium
colloquium
Quadragesima
Quasimodo
Quinquagesima
quinto
quiproquo
quodlibet

b Voorkeurspelling *qu*

acquisitie (*ook* akkwisitie)
adequaat
antiquaar
aquamarijn
aquarel
consequent
quadrageen
quadrupleren
quaestor
quaestuur
quantum
quartair
quarterone
quasi
quatertemper
querulant
quidam
quiëtisme
quorum
quota(tie)
quoteren
quotum

c Voorkeurspelling *kw*

kwadraat (*ook* quadraat)
kwadrant
kwadratuur
kwadreren
kwalificatie
kwalitatief
kwantitatief

kwantiteit
kwarto
kwesticus
kwibus
kwint
kwintaal
kwintencirkel
kwintessens
kwintet

d Enige spelling *kw*

kwaker (Eng. quaker)
kwaliteit
kwansuis
kwanswijs
kwart
kwartaal
kwartet
kwartier
kwartijn
kwatrijn
kwestie
kwetsuur
kwintappel
kwitantie
kwiteren

12 x/ks

a Enige spelling *x*

affix
alexandrijn
annex
annexatie
apoplexie
appendix
approximatief
axioma
circumflex
climax
codex
complex
convex
(koffie-)extrac/kt

b Voorkeurspelling *x*

claxon (*ook* klakson)
 context
 (aanvullings)examen
 (auteurs)exemplaar

c Voorkeurspelling *ks*

—

d Enige spelling *ks*

—

13*y/i**a* Enige spelling *y*

analyse(ren)
 analytisch
 antipyrine
 apocalyptisch
 conchylïën
 coryfee
 crypte
 cryptogram
 cyaankali
 cycлаam

cyclamen
 cyclisch
 cyclometer
 cycloon
 cycloop
 cyclostyle
 cyclotron
 cyclus
 cynicus
 cypergras
 cypers
 Cyprioot
 cyrillich
 cytologie

b Voorkeurspelling *y*

cataclysmе (*ook* kataklisme)
 klysmа

c Voorkeurspelling *i*

analist (*ook* analyst)
 kariatide
 cilinder
 cipres

d Enige spelling *i*

—

Bibliografie

- Assink, E./G. Verhoeven (red.), *Visies op spelling*, Groningen 1985.
- Berits, Jan, *Gits bij de Spelling-85*, z.pl., z.j.
- Bibliografie van de nederlandse taal- en literatuurwetenschap* (BNTL), Antwerpen/Brussel/'s-Gravenhage.
- Booij, G. E./C. Hamans/G. Verhoeven/F. Balk/Ch. H. van Minnen, *Spelling*, *Spektator Cahiers* 2, 1979.
- Chomsky, N./M. Halle, *The Sound Pattern of English*, New York etc., 1968.
- Cohen, A./A. Kraak, *Spellen is spellen is spellen*, Den Haag, 1972.
- Craeybeckx, L. (red.), *Sluipmoord op de spelling*, Amsterdam/Brussel, 1972.
- Damsteegt, B. C., 'De onontkoombaarheid van het kompromis' in: *Verslag van het Vijfde Colloquium van hoogleraren en lectoren in de nederlandsestiek aan buitenlandse universiteiten*, 's-Gravenhage/Gent, 1976, p. 79-100.
- Duyn jr., C. van, 'Trema of koppelteken' in: *De nieuwe taalgids* 61 (1968), p. 12-18.
- Eindvoorstellen van de Nederlands-Belgische commissie voor de spelling van de bastaardwoorden*, 's-Gravenhage, 1969 (PW-2).
- Geerts, G./J. van den Broeck/A. Verdoodt, 'Successes and Failures in Dutch Spelling Reform' in: Joshua A. Fishman (ed.), *Advances in the Creation and Revision of Writing Systems*, The Hague/Paris, 1977, p. 179-245.
- Heuven, V. J. J. P. van, *Spelling en lezen. Hoe tragisch zijn de werkwoordsvormen?*, Assen, 1978.
- Rapport van de Belgisch-Nederlandse commissie voor de spelling van de bastaardwoorden*, z.pl., 1967 (PW-1).
- Renkema, J., 'Het vergeelde boekje' in: *Onze Taal* 53 (1984), p. 114-116.
- Vries, Jan de, *Nederlands etymologisch woordenboek*, Leiden, 1963-1971.
- Woordenlijst van de Nederlandse taal*, 's-Gravenhage, 1954 (Wdl.).

In de reeks *Voorzetten* verschijnen probleemstellende notities over onderwerpen die de Nederlandse Taalunie ter harte gaan.

De notities in deze reeks zijn doorgaans geschreven in opdracht van de Nederlandse Taalunie. Dat betekent dan dat de keuze van de onderwerpen afkomstig is van die organisatie, en soms zelfs de vraagstelling. De notities verschijnen onder de naam van de auteur. De door de auteur(s) ingenomen standpunten geven immers niet noodzakelijkerwijze de opvatting weer van de Nederlandse Taalunie.

De Nederlandse Taalunie is een intergouvernementele organisatie, die in het leven is geroepen bij verdrag tussen Nederland en België. Zij heeft tot doel de integratie van Nederland en de Nederlandse taal en letteren in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin.

Het verdrag werd gesloten op 9 september 1980 te Brussel. Het werd vervolgens geratificeerd door het Nederlandse parlement en – krachtens de Belgische grondwetswijziging van augustus 1980 – door de Vlaamse Raad. De uitvoering van het verdrag is opgedragen aan de Nederlandse regering en aan de Vlaamse Executieve.

J. de Rooij is wetenschappelijk hoofdmedewerker van het P. J. Meertens-Instituut van de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam; hij is een van de redacteurs van de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS) en hij is voorzitter van de Werkgroep Certificaat Nederlands als vreemde taal.

Wolters-Noordhoff Groningen

Wolters Leuven